

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 3 | 2006

Åpning av
dokumentasjonsenter s 6

Utfordringer i Finnmark s 10

Gode løsninger i
Kristiansand? s 20

Informasjon

Redaktør Vidar Haagensen har sagt opp sin stilling og slutter i august. Medlemsbladet er utgitt med generalsekretæren som ansvarlig redaktør. Arbeidet med bladets videre utvikling kommer vi tilbake til når ny redaktør er på plass.

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

NFU ønsker
medlemmer og abonnenter

en riktig
god sommer
(med sol!)

samfunn for alle

Medlemsblad for
Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser per år.
Årsabonnement: 300,- kroner

ISSN: 0803-5105

Redaktøransvar utgivelse 3:
Vibeke Seim-Haugen
Forsidefoto: Siv Nærø

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org

Annonseakkvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Layout: Hvarings as I siri
Trykk: Allservice as

Utgivelse 4 kommer 21. september
Frist for saker er 11. august
Annonsefrist 18. august

Utgivelse 5 kommer 29. november
Frist for saker er 18. oktober
Annonsefrist 25. oktober

Innhold

4	Stereotypisk journalistikk	29	Bokomtale av bøker om autisme
5	Kompetansemiljø om utviklingshemming	30	Tanker om løsrivelse
6	Åpning av Dokumentasjonssenteret	34	Bokomtale av Dalens nye bok
9	Forbundslederen har ordet	36	Minneord
10	Utfordringer i NFU Finnmark	37	Annonser
16	Fattigdomsprosjektet	42	Skoledebatten
19	Lovforslaget om NAV	47	NFU-informasjon
20	Organisering av tjenester i Kristiansand: Er det en god løsning?	48	Trastad Galleri

KrF støtter NFU-krav

KrFs helsepolitiske talskvinne, Laila Dāvøy, er opptatt av utviklingshemmedes situasjon. Nå har hun sendt brev til helse- og omsorgsministeren der hun ber om kartlegging av levekårene. NFU har bedt om en gjennomgang av levekårene og rettssikkerheten for personer med utviklingshemming. Dette gjentok Helene Holand i Dagsrevyen på NRK torsdag 25. mai.

I brevet til helse- og omsorgsministeren skriver Dāvøy at "Statsråden bes snarest nedsette et utvalg som skal kartlegge levekårene for mennesker med psykisk utviklings-

hemming. Den senere tids fokus på psykisk utviklingshemmedes tjenestetilbud har aktualisert behovet for en gjennomgang av levekårene og rettssikkerhetstilstanden for denne gruppen. Hvor er det hindringer og barrierer, og i hvilken grad ivaretas selvbestemmelsen?"

Hun peker på at tilsynserfaringer fra 2003 og 2004 med sosiale tjenester viser at det forekommer uhjemlet tvangsbruk overfor personer med utviklingshemming i kommunene. I cirka halvparten av de kommunene det er ført tilsyn med på dette området, blir det påpekt avvik og/eller merknader.

Når mennesker med utviklingshemming klager på vedtak fra kommunen til fylkesmannen, viser en undersøkelse fra NOVA at hver tredje person med psykisk utviklingshemming får medhold hos fylkesmannen. Dessverre hjelper ikke dette alltid fordi ikke alle kommuner gjennomfører fylkesmannens vedtak, og fylkesmannen mangler sanksjonsmuligheter overfor kommunene, skriver Dāvøy. Dette er en virkelighetsbeskrivelse NFU har påpekt en rekke ganger og som nå krever en full gjennomgang. NFU følger opp saken.

Standardjournalistikk

Mye tyder på at journalister følger et begrenset antall standarder når de skriver om utviklingshemming og psykisk helse. Slik kan de bidra til å opprettholde frykt og fremmedgjøring fremfor å bekjempe den.

Lisbeth Morlandstø ved Høgskolen i Bodø har i sin doktoravhandling sett nærmere på hvilke normer og hvilken praksis som preger avistekster om utviklingshemmede og psykisk helse. Hun fant at journalistikken på dette området preges av få kilder og at de som berøres sjelden får uttale seg. Interesserte kan lese mer på nettsidene til Dokumentasjonscenteret for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

*Lisbeth Morlandstø er leder for Senter for journalistikk ved Høgskolen i Bodø
(Foto: Universitetet i Bergen)*

Klage-saker i Puls

*Saken ble sendt i Puls 8. mai og kan ses på www.nrk.no
(Foto: NRK)*

Hver tredje person med utviklingshemming som klager på kommunale tiltak, får i følge en undersøkelse foretatt av NOVA, medhold hos fylkesmannen. Men ikke alle kommuner gjennomfører fylkesmannens vedtak. NFU setter nå sin lit til at regjeringen i det kommende forslaget til ny helse- og sosiallov vil gi fylkesmannen mulighet til å sanksjonere mot kommuner som ikke følger loven.

NFUs forbundsleder, Helene Holand, ga i NRKs helsemagasin PULS nylig uttrykk for at forbundet får mange henvendelser fra fortvilte pårørende til utviklingshemmede som ikke får de tjenestene de lovmessig har krav på.

– Vi tror mange flere sliter, men at en del enten ikke har overskudd eller rett og slett ikke tør å klage på kommunale vedtak fordi de er redde for at det vil gå ut over den enkelte, sa Holand.

Syk av dårlig tilbud

I det samme programmet fortalte Grethe Blix Aaserud fra Oslo om sin sønn Nils Andreas som fra å være en relativt vel fungerende ung mann ble psykotisk og selvskadende etter å ha bodd en stund i et bofelleskap for to år siden.

– Han mistet språket, kunne ikke

lenger kle på seg selv, var uttørket og utmagret og trengte hjelp til det meste. Vi så ingen annen mulighet enn å ta ham hjem igjen.

Foreldrene venter fortsatt på en egnet bolig og nødvendige pleie- og omsorgstjenester. Fylkesmannen har gitt familien delvis

medhold i sin klage. Men ennå venter de på at bydelen skal skaffe Nils Andreas et egnet botilbud.

– Det er som å kjempe mot en skygge som gjemmer seg bak pulten og aldri stikker hodet fram og gjør det den er satt til å gjøre, sa faren Ole Andreas Aaserud om bydelen og kommunen.

Kunnskapsbase om utviklingshemning

- Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning skal sitte med oversikt over kunnskap som er tilgjengelig om tiltak, tjenester og forhold det både er viktig å få belyst og som opptar utviklingshemmede selv, pårørende og fagpersoner. Alle de fagområdene og temaene som er aktuelle i denne sammenheng, må dette miljøet på et eller annet vis ha oversikt over og formidle noe fra.

Høgskolelektor og daglig leder av nye Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning ved Høgskolen i Trøndelag i Trondheim, Karl Elling Ellingsen, påpeker at dette likevel ikke betyr at fagmiljøet her selv vil ha fagpersoner med denne kunnskapen.

– Vi skal forholde oss til andre norske, nordiske og internasjonale fagmiljøer for å sikre at den mest anerkjente kunnskapen formidles. Det kunne selvsagt være fristende å legge ut alt som er tilgjengelig på nettet. Den kunnskapen som legges ut herfra, må imidlertid ha slått såpass rot at den er anerkjent.

Ellingsen viser til at det nye kompetansemiljøet jobber etter de samme politiske føringene som ligger bak Stortingsmelding 40 om ”Nedbygging av funksjonshemmende barrierer”.

– Ettersom 330 kommuner skal finne fram til gode tiltak og tjenester for utviklingshemmede, kan det være greit å ha en instans som kan komme med en del gode eksempler og innspill på hva som er anerkjent. Men det betyr selvsagt ikke at kommunene er pålagt å forholde seg til det vi formidler.

Vi skal nå lage vår virksomhets- og handlingsplan – og er opptatt av å få

en hjemmeside opp og stå så fort som mulig for å legge ut noe av den informasjonen som er lett å skaffe til veie. Meningen er også at vi skal iverksette prosjekter eller utviklingsarbeid på områder der kunnskap er mangelvare. Vi må både bidra selv og hente inn hjelp fra andre.

Brukermedvirkning

Etter oppstart av kompetansemiljøet tidligere i år har imidlertid Ellingsen og hans folk brukt det meste av sin tid på det formelle i forbindelse med oppbyggingen av kompetansemiljøet i samtaler med Sosial- og helsedirektoratet.

– Hensikten har blant annet vært å avklare en del spørsmål om hvordan styringsmodell og styrings-systemer skal bygges opp.

På spørsmål om hva slags budsjett det nye kompetansemiljøet har fått å forholde seg til, svarer Ellingsen at det er bevilget 3,5 millioner kroner årlig.

– Vi arbeider for å få mer. Hvis direktoratet gir oss oppdrag som går ut over rammen for vår virksomhet, må det følge mer penger med. Det kan nok bli en del av det – i tillegg til at vi kanskje kan få tak i midler fra andre instanser.

- I hvilken grad vil brukerne være representert i kompetansemiljøet?

- Det skal oppnevnes en tverrfaglig rådgivende faggruppe som skal bestå av personer med personlige vara-representanter. Det pågår nå drøftinger om hvem disse personene skal være. Av de ti plassene er det forslag om to brukerrepresentanter. Det er en selvfølge at den ene vil være fra NFU, forsikrer Karl Elling Ellingsen.

- NFU blir en av to bruker-representanter i vår tverrfaglige rådgivende fag-gruppe, sier Karl Elling Ellingsen (Foto: Privat)

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS

Fokus på begrensninger er samfunnssk

Styreleder Anne-Margrethe Brandt
(Foto: Siv Næro)

- En av de største barrierene funksjonshemmede møter i arbeidslivet, handler trolig om generelle forestillinger om funksjonshemmedes begrensninger. De skyldes imidlertid primært samfunnsskapt barrierer, enten de er fysiske eller kommer til uttrykk i fordommer.

Det sa direktør Britta Nilsson da Nasjonalt Dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne ble høytidelig åpnet nylig. NFUs leder Helene Holand var også til stede. Hun representerer SAFO – og er vararepresentant til senterets styre.

Styreleder Anne Margrethe Brandt påpekte at senterets medarbeidere skal

ta initiativ til forskning og utforme årlige statusrapporter om situasjonen for funksjonshemmede.

- Hensikten er å øke kunnskapsgrunnlaget gjennom dokumentasjon og formidling av forskning. En viktig oppgave er også å dokumentere samfunnsskapt barrierer og diskriminerende praksis som stenger funksjonshemmede ute fra ulike samfunnsområder. Senteret har ikke uten grunn nettopp valgt ”Kunnskap viser vei” som motto.

Brandt minnet samtidig om at senteret ikke skal være talerør for funksjonshemmedes organisasjoner. Vi vil til gjengjeld legge vekt på et nært samarbeid med brukerne og deres representanter. En del av arbeidet vil derfor

Direktør Britta Nilsson (Foto: Siv Næro)

- Vi mangler oversikt

- Vi har fragmentert kunnskap, men mangler en helhetlig oversikt over funksjonshemmedes livssituasjon.

Det svarer NFUs forbundsleder Helen Holand på spørsmål fra Samfunn for alle om hvorfor det er nødvendig med et nytt Nasjonalt Dokumentasjonssenter for mennesker med nedsatt funksjonsevne når uttallige undersøkelser og forskningsprosjekter gjennom mange år har dokumentert at den ikke er god nok.

Holand belyser dette ved for

eksempel å vise til at vi på skolesiden mangler forskning om hva som skal til for å gi elever med utviklingshemning god nok opplæring.

- Den siste undersøkelsen av Jan Tøssebro og Borghild Ytterhus ved NTNU viser at kompetansen til de som underviser ikke er bedre på spesialskolene enn i den ordinære skolen. Undersøkelsen sier imidlertid ikke noe om hvilken tilrettelegging og hvilken pedagogikk som gir vår elevgruppe best læringsutbytte. Det finnes så å si ikke forskning på dette, verken i Norge eller internasjonalt. Unntaket er noe fra

Statssekretær Laila Gustavsen i Arbeids- og sosialdepartementet var tilstede ved åpningen (Foto: Siv Næro)

apte barrierer

være å føre en fortløpende debatt om standarder for målet om full samfunnsdeltakelse for mennesker med funksjonshemming.

Medarbeiderne skal ikke drive egen forskning, men kan gjennomføre mindre utredninger. En viktig oppgave ved senteret blir også å foreta vurderinger av utviklingen på ulike livsområder i forhold til FNs standardregler. Medarbeiderne skal i tillegg utarbeide årlige statusrapporter samt yte rådgivning og veiledning i saker hvor det foreligger behov for kunnskap, sa Anne Margrethe Brandt.

Interesserte kan lese mer om Dokumentasjonssenteret på www.dok.no

MMI-undersøkelse

På en pressekonferanse før den høytidelige åpningen av Nasjonalt Dokumentasjonssenter for mennesker med nedsatt funksjonsevne ble en ny undersøkelse som MMI har gjennomført på oppdrag av senteret, presentert. Den viser at arbeidsgivere i stor grad takker nei til bevegelseshemmede og blinde arbeidssøkere.

MMI-direktør Erik Dalen ga i en kommentar uttrykk for at det er farlig å trekke konklusjoner om andre funksjonshemninger på grunnlag av denne undersøkelsen. Den omfatter et representativt utvalg ledere i ca. 600 virksomheter med 10 eller flere ansatte. Det viser seg at ledere i bedrifter som allerede har ansatt funksjonshemmede, er mer tilbøyelige til å innkalle funksjonshemmede til intervju.

England som handler om elever med Downs syndrom. Spørsmål vi dermed må ha svar på er blant annet hvilket belegg pedagoger har for å anbefale foreldre å sende sine barn med utviklingshemning på spesialskole.

Et annet eksempel på vår kunnskapsmangel handler om hva det er som gjør at kommunene bygger samlokaliserte boliger igjen – stikk i strid med ansvarsreformen. I sin tid hadde vi nok av forskning som dokumenterte hvordan institusjonene påvirket livssituasjonen til de som bodde der. Hvordan det er for utviklingshemmede og andre grupper

funksjonshemmede å bli henvist til de stadig flere samlokaliserte løsningene, vet vi derimot ikke.

Kjempeoppgave

- Tror du et Dokumentasjonssenter blir i stand til å løse en så stor oppgave som det tross alt er å få fram denne type helhetlig kunnskapsgrunnlag?

- Jeg håper de klarer det. Senterets styre er satt sammen av den beste kompetansen vi har på dette området her i landet. Selv representerer jeg SAFO. Styret har bare en brukerrepresentant. FFO har dette vervet, mens SAFO har vararepresentanten. Vi har

selvsagt stilt spørsmålstegn ved denne mangelfulle brukerrepresentasjonen – uten å få gehør for det. Men det bidro om ikke annet til at jeg har fått møte- og talerett på alle styremøtene.

På spørsmål om hvordan det er mulig at et nasjonalt senter som skal dokumentere levekårene for mennesker med funksjonshemming kun har en brukerrepresentant i sitt styre, svarer Holand at det er fordi styret i sin tid ble oppnevnt i statsråd.

- Jeg antar at det ble for vanskelig for departementet å si til regjeringen at brukerne burde vært langt

Fortsetter neste side

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Medlemsøking

NFU hadde 127 flere medlemmer ved utgangen av mars 2006, sammenliknet med samme måned i fjor. Dette er spennende tall på tampen av årets kampanjeuke, og kan tyde på at lagene har gjort en god innsats.

Det er registrert 6518 betalende medlemmer i mars i år, mot 6391 på samme tid i fjor. Det er ennå for

tidlig å kunne si sikkert om denne økningen er nye medlemmer eller gamle medlemmer som har latt være å melde seg ut. Årets kampanjeuke hadde skole som fokus. Blant annet ble det arrangert en stor skolekonferanse i Oslo. I tillegg har NFU vært svært aktive i mediebildet siste tiden, gjennom både intervjuer, deltakelse i debatter, og innsendte leserbrev. Det er grunn til å håpe at

dette kan gi seg utslag i ytterligere medlemsøking fremover. Blant fylkeslagene har Nord-Trøndelag så langt levert det beste resultatet, med en økning på 34 medlemmer. Bakover på listen kommer Oppland med 19 nye, Nordland med 18 nye, og Hordaland med 17 nye medlemmer.

Fortsetter fra forrige side

bedre representert. Men det betyr til gjengjeld at jeg prioriterer å stille på disse styremøtene, understreker Helene Holand.

Tre prosjekter om utviklingshemmede

Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne inngikk i fjor høst samarbeid om tre ulike prosjekter som tar for seg voksne med utviklingshemming. Det første prosjektet er kalt "Levekår, livssituasjon og livskvalitet for voksne utviklingshemmede og deres eldre foreldre – den doble aldringen". Det ble omtalt i forrige utgave av Samfunn for alle. Interesserte kan lese mer på www.dok.no

Det andre prosjektet, som tar for seg utviklingshemmede, er et samarbeid med Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR). Prosjektet er en spørreskjemaundersøkelse om bolig- og tjenestetilbud for utviklingshemmede i kommunene. Målgruppen er unge voksne/voksne personer med utviklingshemming i alderen 20 – 66 år i et større antall kommuner. Hensikten er å få en mer systematisk kunnskap om bolig- og tjenestesituasjonen for personer med utviklingshemming etter ansvarsreformen. Undersøkelsen gjelder ikke de som bor hjemme hos foreldre eller på institusjon. I undersøkelsen finnes også et større avsnitt som tar opp sosial kontakt og fritidsaktiviteter.

Det nye nettstedet www.dok.no

Dokumentasjonssenteret støtter i tillegg den store levekårsundersøkelsen som er et samarbeid mellom NTNU og professor Jan Tøssebro.

Ferien står for døren

av Helene Holand

De fleste regner en ferietur i løpet av sommeren som en selvfølge. Vårt mål er at alle skal kunne reise på ferie uten ekstra kostnader som følger av nedsatt funksjonsevne.

Noen trenger hjelp og støtte også når de er på ferie. Ansvaret for å yte nødvendige tjenester ligger hos den kommunen der du bor eller midlertidig oppholder deg. Prinsippet er tilsynelatende rettferdig, enkelt og greit. Vi vet at praksis er mye mer nyansert.

Foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne kjenner ofte ikke til retten de har til å få hjelp i oppholdskommunen. Mange kvier seg kanskje for å spørre. Men husk dere har rett til hjelp i den kommunen der dere oppholder dere når dere er i Norge. Det gjelder både når dere er på besøk hos besteforeldre og venner, er på hytta eller i campingvogn og når dere bor på hotell.

De som har en utviklingshemming er avhengig av hjelp fra tjenesteytere de kjenner. De kan derfor sjelden benytte seg av retten til tjenester der de oppholder seg. Har du hytte i hjemkommunen eller velger å legge hotellferien til hjemkommunen bør det være enkelt å få tjenestene til å følge med. Selv i slike tilfeller har kommuner krevd ekstra egenbetaling fordi den måten kommunen organiserer tjenestene på har ført til ekstra kostnader for kommunen. Det har selvfølgelig ikke kommunen anledning til. Tjenestene har du rett til gjennom enkeltvedtaket ditt. Tjenestene skal følge den enkelte så lenge vedkommende oppholder seg i kommunen.

Legger man ferieturen utenom hjemkommunen oppstår problemet for de fleste. Bare dersom de tjenestene du får etter sosialtjenesteloven § 4-2 a er organisert som brukerstyrt personlig

assistanse (BPA) vil tjenesteyter (assistent) etter avtale følge deg.

Når det gjelder reise og oppholdskostnader finnes det ulike rabattordninger. Noen buss- og fergeselskaper gir ledsager fri reise når den som betaler billett har ledsagerbevis. NSB gir ledsager og den reisende 1/2 pris. Noen hotell gir ledsager gratis overnatting når den som reiser og ledsager bor på dobbeltrom. Det kan være nyttig å undersøke mulighetene der du reiser.

NFU arbeider for at ekstra kostnader til reise og opphold for ledsager/tjenesteyter som er med på ferietur skal dekkes av folketrygden, for eksempel som en type grunnstønad. Vi arbeider også for at retten til hjelp på feriereiser skal sidestilles med retten til hjelp i hjemmet på en slik måte at det blir en reel rett for alle.

God sommer!

Finnmark fylkeslag sliter

NFU Finnmark fylkeslag sliter tungt – og har gjort det lenge. Det kom tydelig fram på årsmøtet i Karasjok nylig der i alt elleve nokså frustrerte stemmeberettigede deltok.

Etter at de tre mannlige og åtte kvinnelige årsmøtedelegatene enstemmig hadde vedtatt budsjett og regnskap ba leder Aud-Inger Onshuus fra Alta om ordet. Hun var kommet i tanker om at årsmøtet burde endre dagsorden som hun selv hadde satt sammen da hun i løpet av tre fridager hadde laget årsmøtepapirene på hjemmekontoret. Fylkeslagets leder oppfordret delegatene til å velge nytt styre og andre tillitsvalgte som neste post på årsmøtet i stedet for som den siste på dagsorden.

- Det er ingen vits i å vedta et arbeidsprogram før vi vet om vi har folk til å arbeide med det, påpekte Onshuus, og minnet samtidig om fylkeslagets årsmelding for i fjor som viser at flere sentrale tillitsverv var ubesatt i 2005.

Onshuus kom deretter inn på at det ikke er lagt inn en setning på

fylkeslagets nettsider ennå – til tross for at årsmøtet i fylkeslaget i 2005 valgte en web-ansvarlig. Hun kom inn på Tana lokallag som først ble satt under administrasjon i fjor - før laget ble lagt ned for andre gang.

- Dette betyr at vi pr. i dag kun har fem lokallag i Finnmark. Nå er det opp til årsmøtet å vedta om det er et godt nok grunnlag for fylkeslaget til å fortsette sitt arbeid – eller om også vi bør settes under administrasjon, sa Aud-Inger Onshuus.

Det ble stille etter hennes innlegg. Men så tok møteleder og nestleder i fylkeslaget, Anders Vannebo ordet. Han mente at det verken kom på tale å forandre dagsorden for årsmøtet, sette fylkeslaget under administrasjon eller legge det ned.

- Utviklingshemmede trenger NFU mer enn noen gang. Selv om vi er inne i en vanskelig situasjon, kan vi ikke gi opp. Fylkeslaget må være den viktige vaktbikkja som følger med på hva administrasjon og politikere foretar seg. Arbeidet må fortsette på en eller

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Bakgrunn

Mangeårig leder av NFU Finnmark, Aud-Inger Onshuus har ved flere anledninger forgjeves bedt forbundet sentralt om hjelp til å løse den alvorlige krisen som fylkeslaget i vårt nordligste fylke står overfor. Etter en samtale mellom en sint Onshuus og Samfunn for alle nylig, bestemte forbundets ledelse at medlemsbladets medarbeider skulle dra til fylkeslagets årsmøte i Karasjok for å beskrive hva problemene handler om, årsaken til dem og hvordan NFU sentralt kan bidra for å få fylkeslaget på beina igjen.

annen måte, mente Anders Vannebo og fikk støtte fra alle de andre delegatene.

Dermed trakk Onshuus sitt forslag tilbake. Møtet fulgte den oppsatte dagsorden etter at fylkeslederen hadde minnet om at det nå er mye arbeid som skal gjøres – og at alle må bidra.

Årsmeldingen

Neste punkt på dagsorden var fylkeslagets årsmelding. Her leser vi at det verken lot seg gjøre å arrangere et felles møte mellom lokallagslederne eller en samling mellom likemenn i de tre nordligste fylkene i 2005. Det står riktignok at det er en del kontakt lokallagslederne i mellom likevel - ettersom flere av dem også er representert i fylkeslagets styre. Flere kurs ble planlagt og ikke gjennomført. Fylkesleder Onshuus hadde permisjon fra sitt verv i ni måneder i forrige årsmøteperiode. Med et styre som i utgangspunktet er lite, ble arbeidet i fylkeslaget også preget av det. Kapasiteten ute i lokallagene er heller ikke noe å snakke høyt om.

I årsmeldingen vises det i tillegg til at frustrasjonen i SAFO-samarbeidet i vårt nordligste fylke er stor nå. Det ble ikke arrangert noen møter der i gården i fjor overhodet. Da NFUs fylkesleder tok kontakt med SAFO sentralt angående representasjon, fordeling av oppgaver og samarbeidet lagene i mellom, fikk hun vedtektene på e-post. Men det kom ingen svar om hvordan problemene kunne løses. Det var ingen som ringte heller.

NFU Finnmark hadde hele styret i Studieforbundet for folkeopplysning i 2005 – ettersom ingen av de andre organisasjonene tidligere hadde arrangert kurs eller andre former for aktiviteter. Interesseorganisasjoner som NFU må imidlertid uansett stå tilsluttet et studieforbund for å få kursmidler. Og igjen: Den allesteds nærværende Onshuus fungerte som leder – også i studieforbundet. Flere kurs ble planlagt i regi av fylkeslaget. De to siste årene har imidlertid NFU Finnmark både manglet kapasitet og penger til å følge opp studiearbeidet.

Og som om ikke ovennevnte mistrøstige lesning er nok: Årsmeldingen viser også at antallet medlemmer i NFU Finnmark gradvis blir mindre. I desember 2004 var det 145 medlemmer, ved årsskiftet året etter var tallet redusert til 126.

I arbeidsprogrammet for 2006 heter det blant meget annet at NFU Finnmark fylkeslag vil begynne å utvikle en plan for inkludering av personer /medlemmer med utviklingshemming for å få dem til å delta på møter, kurs og i praktisk arbeid i organisasjonen.

- Dette har vi ikke fått gjort noe med hittil – ettersom vi har hatt mer enn nok å gjøre med å holde fylkeslaget noenlunde på beina, konstaterte Aud-Inger Onshuus.

Fra årsmøte.

Workshop om bolig

Etter at årsmøtet var avviklet, var det tid for workshop der deltakerne skulle foreslå hvilke kurs og andre aktivitetstilbud de mener det er viktig å satse på for å få en ny giv i fylkeslagets arbeid. Men selv om det ble formidlet mange ønsker om alt fra kurs i vergemålsloven, opplærings- og arbeidsrettigheter til samlivskurs og aldring blant utviklingshemmede, var det likevel boligsituasjonen deltakerne var mest opptatt av. De ble enige om at dette er et livsområde som både lokallagene, fylkeslaget og ikke minst NFU sentralt må ha et meget sterkt fokus på i tiden fremover.

Umulig valg mulig

Valget på nytt styre i NFU Finnmark fylkeslag virket i utgangspunktet temmelig umulig. Valgkomiteen manglet kandidat til nestleder, flere styreverv og ny valgkomité. Men etter diverse eksempler på talentfulle overtalelseskunster greidde årsmøtet nærmest på mirakuløst vis likevel å fylle de viktigste tillitsvervene.

Enden på visa ble for det første at en ikke helt entusiastisk Aud Inger Onshuus fra Alta ble gjenvalgt som leder ved akklamasjon. Ingen ville derimot være nestleder alene. Men årsmøtet valgte til slutt Gunhild M.S. Eira, Kautokeino som nestleder og Inger Marie Guttorm, Karasjok, som styremedlem/sekretær. Begge er nye i styret, forsøkte å slippe unna tillitsverv, men ga seg til slutt – etter å ha oppfordret Onshuus om å holde seg frisk.

Monica Børstrand fra Alta skal holde orden på fylkeslagets finanser. Den nylig utnevnte skolekontakten Bjørn Graneng og Anders Vannebo, begge

Alta påtok seg å være henholdsvis første og andre vararepresentant til styret de neste to årene. Vannebo sa seg også villig til å lede den nye valgkomiteen. Med seg der får han Inger Marie B. Eira, Kautokeino og Aud M. Hivand fra Kirkenes. Årsmøtet oppfordret for øvrig disse komiteemedlemmene om å finne småbarnsforeldre til styreverv på neste årsmøte.

Alle de tilstedeværende nektet plent å påta seg vervet som ny web-ansvarlig. Det nye styret fikk fullmakt til å finne en selv. Valg av landsmøtedelegater gikk derimot greitt ved skriftlig avstemning. De som skal representere Finnmark på Lillehammer er Aud-Inger Onshuus, Gunhild M.S. Eira, Inger Marie Guttorm og Bjørn Graneng. NFU Finnmark vil for øvrig fremme et forslag for Landsmøtet om å innføre støttemedlemskap for å øke NFUs medlemsmasse.

Årsmøtet i NFU Finnmark fylkeslag ønsker også at Lillian G. Rasmussen fra NFU Troms fylkeslag får fast plass i NFUs Landsstyre.

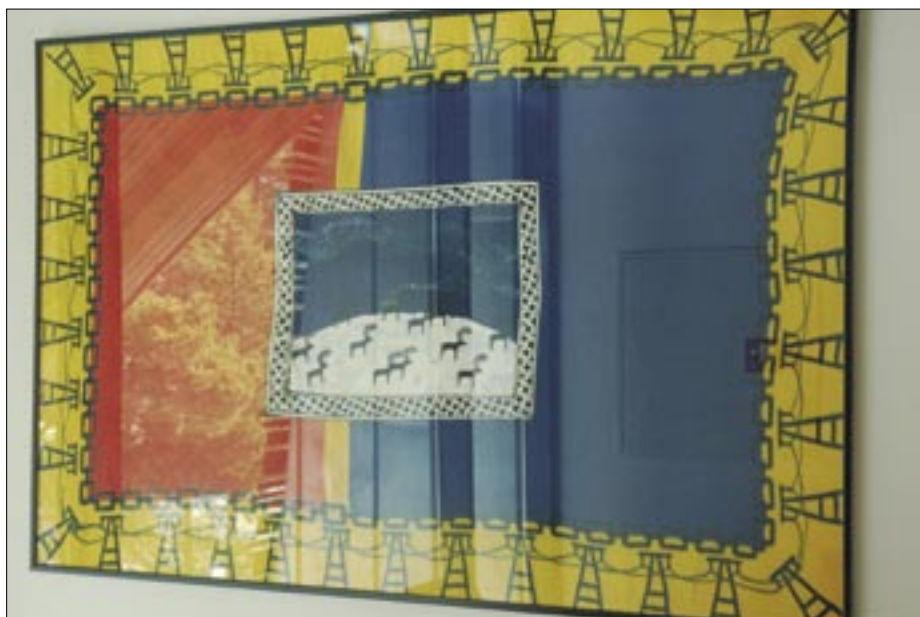
Årsmeldinger

Årsmeldingene for 2005 fra fire av de fem eksisterende lokallagene i Finnmark er kjapplesning. Oversiktene over styremedlemmer viser manglende tillitsvalgte i flere viktige styreverv. Lokallagene sliter med dårlig økonomi. Det fører igjen til at de ikke greier å gjennomføre alle planlagte tiltak. Lagene har i tillegg store problemer med rekruttering. Det de satser mest på er sosiale medlemsaktiviteter.

Vaktbikkja i Sør-Varanger

I NFU Sør-Varangers årsmelding for 2005 formidles det følgende historie som sier noe om hvor viktig rollen som vaktbikkje i beste fall kan være:

I forbindelse med kommunebudsjettet for 2006 hadde administrasjonen foreslått å kutte alle kulturtilbudene for utviklingshemmede – ettersom disse ikke var lovpålagt. Både tirsdagsklubben, torsdagsklubben og helgeturene skulle strykes. På samme liste og av samme grunn var det også foreslått å kutte ledsagerstøtte til ferie. Leder av NFU Sør-Varanger lokallag, Sigrid Sandbu skrev da et brev til gruppelederne for alle de politiske partiene i kommunen. Tre av politikerne tok kontakt tilbake, og både kulturtilbudene og ledsagertilskuddet ble stående urørt!

Leder av NFU Finnmark: - Vi må få bistand fra NFU sentralt

- NFU Finnmark må nå få øyeblikkelig bistand fra forbundet sentralt for å få fylkeslaget på beina. Medlemmene våre trenger bekreftelse på at ansatte og sentrale tillitsvalgte er der for dem.

- Vi har fått nok av uttalelser til orientering fra Oslo om problemer på landsplan. Nå må noen straks komme hit og gi råd og veiledning om hva vi for eksempel skal gjøre med den negative utviklingen på området bolig. Flere av våre lokallag er i tillegg blitt nedlagt, og enda flere kan følge etter hvis medlemmene ikke snarest får en "vitaminsprøyte".

Leder av NFU Finnmark fylkeslag på tolvte året, Aud-Inger Onshuus er samtidig helt klar over at det ikke bare er utviklingshemmede og pårørende i landets nordligste fylke som sliter.

- Problemet vårt er at fylkeslagets manglende kapasitet og elendige økonomi nå gjør det omtrent umulig å følge opp viktige saker. Den vanskeligste vi står overfor nå er at stadig flere utviklingshemmede tvangsflyttes til

Leder for NFU Finnmark.

samløkalisererte og institusjonsliknende boligløsninger der de må forholde seg til tjenesteytere som krever egen dusj og toalett i tilknytning til pauserommet. Denne holdningen blant ansatte sprer seg, den er skremmende og krever mobilisering. Men vi greier det ikke alene!

- Hvordan vil du at NFU sentralt konkret kan bidra?

- Vi må for det første få hjelp til å arrangere en lokal boligkonferanse i Finnmark – med dagens tvangsflyttinger og samlokalisering som hovedtema. Dit må blant andre tjenesteytere og fylkes- og kommunepolitikere inviteres. Vi må få dem til å forstå at de med sine holdninger og boligtilbud til utviklingshemmede er i ferd med på å skru tiden tilbake til før ansvarsreformen.

NFU sentralt må i tillegg bistå fylkeslaget med motiveringskurs for å gjenreise nedlagte lokallag, få opp medlemstallet og motivere til flere sosialpolitiske aktiviteter. Det beste hadde vært om noen ildsjeler blant ansatte eller sentrale tillitsvalgte kunne legge ut på en "turne" i Finnmark med et slikt fokus – der de samtidig på nytt presenterer hva NFU står for. Mer skal det etter min erfaring ikke til for å lokke medlemmene våre til fremmøte og fornyet innsats. En slik "vitamininnsprøyting" som samtidig er en markering om at vi blir tatt på alvor, kan i beste fall også bidra til å få lokallagene i Tana og Nordkapp på beina igjen, og her er potensiale til nye lokallag, presiserer Aud Inger Onshuus. Som i likhet med delegatene på årsmøtet i NFU Finnmark fylkeslag er opptatt av at det bør arrangeres en nasjonal boligkonferanse i regi av NFU sentralt så raskt som mulig

Har det for godt

På spørsmål om hva årsaken er til at rekrutteringen av nye medlemmer til fylkeslaget er så problematisk, svarer Onshuus at hun tror det blant annet kan ha sammenheng med at dagens foreldre med små barn med utviklingshemming rett og slett har det for godt.

- Det virker ikke som de skjønner hvor viktig det er å jobbe i en organisasjon som NFU før de selv får erfare at tjenestene til barna deres gradvis blir mindre tilgjengelige, dårligere og i verste fall forsvinner, sier Aud-Inger Onshuus.

Scooter-sesongen

Hun har for øvrig også noen tanker om at både ansatte på forbundskontoret og sentrale tillitsvalgte nok mangler enkelte kunnskaper om kulturen og geografiske avstander i Finnmark – og dermed om hvordan finnmarkingene lever. Hun mener det årlige presset som både lokallagene og fylkeslagene opplever fra NFU sentralt om å ha utviklet sine vervekampanjer og årsmøter innen vedtektenes bestemmelser kan tyde på det.

- De vet nok ikke hva scooter-sesongen i den lyse vintertiden betyr for folk nordpå. Den gjør det svært vanskelig for interesseorganisasjonene å utvikle sine årsmøter innendørs fra mørketiden er over til scootersesongens slutt ca. 1. mai. Dette har blant annet med rekreasjon – med å hente ny energi å gjøre – i tillegg til reindrift og isfiske. I de lyse helgene før snøen går bruker finnmarkingene mest mulig fritid på vidda, sier Aud-Inger Onshuus.

I FINNMARK FOR SAMFUNN FOR ALLE:
BITTEN MUNTHE-KAAS

Må senke ambisjonsnivå, sier Holand

- Jeg oppfatter situasjonsbeskrivelsen fra NFU Finnmark som et rop om hjelp, et uttrykk for fortvilelse, men føler meg samtidig helt trygg på at kritikken som formidles ikke er personlig ment. Utfordringen nå blir å finne ut hvordan vi nå skal gripe fatt i problemene. Jeg tror imidlertid uansett at fylkeslaget må senke sitt ambisjonsnivå.

Helene Holand er ikke overrasket over beskrivelsen av situasjonen i Finnmark fylkeslag.

- Det positive med dette er engasjementet, ønsket og viljen som kommer til uttrykk for å få fylkeslaget på beina igjen – som skinner igjennom hele veien. NFU sentralt er imidlertid fullt klar over at de store geografiske forskjellene her i landet som i sin tur gjør at fylkeslagenes arbeidsvilkår også blir helt ulike. Det finnes dermed heller ikke noe fasitsvar på hvordan problemene i Finnmark kan løses.

- Det er likevel ikke bare finnmarkingene som sliter, fortsetter Helene Holand. Som minner om Buskerud fylkeslag som var nedlagt i to år og til NFU Vestfold som har gått på sparebluss lenge.

- I sistnevnte fylke har man i likhet med Finnmark hatt store problemer med å velge leder og et fulltallig fylkesstyre de senere årene. Her har man også prøvd seg på et fylkeslagsstyre med kollektiv ledelse – uten å lykkes. På et ekstraordinært årsmøte i NFU Vestfold fylkeslag nylig ble det imidlertid valgt et nytt styre med representanter som var valgt fra alle lokallag - minus to - som hadde nok med å få folk til å ta tillitsverv i sitt eget lokallag.

Ambisjonsnivået

- Jeg konstaterer samtidig at det ikke er noe i veien med overtalelseskunstene i vårt nordligste fylkeslag når det gjelder å få folk til å påta seg verv – slik det erfaringsmessig også skjer andre steder, fortsetter Holand. Som samtidig presiserer at det nettopp er her finnmarkingene burde ha stoppet opp.

- Hva mener du med det?

- Jeg mener at de må senke sitt ambisjonsnivå. I mitt hode er det ikke noe så demoraliserende som ikke å nå de målene man har satt seg. Jeg var nylig på årsmøtet i NFU Buskerud der fylkeslaget ble gjenreist. Der var det noen entusiaster som ville sette opp et arbeidsprogram. Noen sa heldigvis stopp og viste til at man først måtte få stablet et styre på beina. Styret fikk så fullmakt til å lage et arbeidsprogram som det er realistisk å gjennomføre.

Ingen av oss er laget slik at vi får til alt på en gang, understreker Helene Holand.

- Kunsten i en vanskelig situasjon er å finne ut hvordan man skal greie å mobilisere de ressursene man har slik at man synes man får til noe. I NFU sentralt vet vi at finnmarkingene får til mer enn de kanskje skjønner selv. Når jeg for eksempel møter fylkesmannen som snakker varmt om NFU Finnmark og vår flinke fylkesleder der, sier det meg noe om at det jobbes og at man faktisk får gjort mye.

På spørsmål om finnmarkingenes ønske om ansatte eller sentrale tillitsvalgte på "motivasjons-turne" rundt om i fylket blir oppfylt, svarer Helene Holand at hun i første omgang vil dra til Finnmark og ha et snarlig møte med lokallagslederne og det nye styret i fylkeslaget sammen med lederen av

NFUs organisasjonsutvalg, Tor Eikeland.

- I samarbeid må vi så finne ut hva som må gjøres. Vi startet på denne måten da NFU Buskerud var nede for telling - før vi begynte å jobbe ut fra realistiske mål. Det har vært kjempespennende og en prosess vi tar sikte på å følge opp på lengre sikt.

Ulike prosesser

Helene Holand legger til at gjenreisningsarbeidet vil bli annerledes i Finnmark.

- Fylkeslaget i Vestfold har for eksempel vært igjennom en helt annen prosess enn fylkeslaget i nabofylket Buskerud. Jeg fikk for øvrig en aha-opplevelse da jeg deltok på årsmøtet i et av lokallagene i Telemark nylig – der fylkeslaget også sliter. Dette fylkeslaget var et av NFUs flaggskip på 70-tallet. Det sier meg noe om at det går opp og ned i våre fylkeslag på samme måte som det svinger i andre organisasjoner. Kunsten nå blir å få fylkeslaget i Buskerud opp å stå igjen. Styrken i både Buskerud og Vestfold er imidlertid at de har lokallag som fungerer bra. I Finnmark derimot står de fleste lokallag på sparebluss nå.

- Vil NFU Finnmark fylkeslag få den lokale boligkonferansen de ønsker seg?

- Det er en sak som selvsagt skal diskuteres. Men ut fra det jeg vet om situasjonen i fylkeslaget pr. i dag, tror jeg at det på nåværende tidspunkt er å legge lista for høyt å arrangere en slik konferanse - som vil kreve svært mye arbeid.

Presset om frister

Holand tilbakeviser imidlertid kritikken fra NFU Finnmark om at forbundet sentralt presser lokallagene med årsmøtefrister.

– Vi forholder oss til vedtektsfestede frister fra NFUs landsmøte. I 2003 ble det vedtatt et arbeidsprogram som blant annet ga landsstyret mange oppgaver rundt det å synliggjøre organisasjonen, verve nye medlemmer og avvikle kampanjeuke. Landsstyret har forsøkt å løse disse oppgavene i samarbeid med fylkeslederne. Dette har vært oppe på hver fylkesledersamling siden. Det får være opp til Landsmøtet i høst å si noe om landsstyret har løst den oppgaven godt nok.

Landsstyret brukte for øvrig mye tid og penger i 2004 på å utarbeide nytt informasjons- og profileringsmateriell. Vi mente at vi ikke kunne lage aksjoner og kampanjer uten. I fjor ble det så arrangert en landsomfattende kampanjeuke der vi forsøkte å synliggjøre NFU. Lokallagene landet rundt gjorde en kjempeinnsats. Det ble lagt ut materiell om forbundet på servicetorg, PPT-kontorer, helsestasjoner osv. i et omfang vi aldri har klart før. Slik klarte vi å tette bunnen i vår organisasjon – i den forstand at vi fikk en nedgang i antallet utmeldinger. Kampanjen resulterte riktignok ikke i så mange nye medlemmer – men vi knyttet de vi har bedre til organisasjonen. I samråd med fylkeslederne valgte vi så ”Skole og opplæring” som fokus-tema for 2006 med den sentrale skolekonferansen tidligere i år som resultat. Landsstyret har vedtatt å jobbe på samme måte neste år. Vi ønsker å rette søkelyset på det å ha eget hjem og tjenestene der en bor på en nasjonal konferanse i 2007.

Helene Holand minner ellers om at fristene for lokallagenes årsmøter på våren må ses i sammenheng med at NFUs landsmøter avvikles på høsten. - Verken landsstyret eller NFUs administrasjon presser på frister for

Helene Holand reiser snart nordover sammen med leder av organisasjonsutvalget, Tor Eikeland for å ha møte med lokallagslederne og det nye styret i NFU Finnmark fylkeslag.

å være vanskelige. I årene det ikke er landsmøte har fylkeslag både i Finnmark og andre steder fått dispensasjon. I landsmøte-årene derimot kan vi ikke gi det.

Landsstyret har imidlertid diskutert hvorvidt de skal legges frem et forslag om at NFUs landsmøter flyttes til våren. Årsaken er at det nye landsstyret som velges på landsmøtet i oktober kun kan påvirke et regnskap i de to siste månedene av landsmøteåret. De nye landsstyrerepresentantene må likevel stå til ansvar for regnskapet og pengebruken i hele året. Vi fant ut at en slik omkalfatring er en så stor oppgave å utrede og forberede at vi ikke vil prioritere det i denne landsmøteperioden. Landsstyret vil imidlertid foreslå at det blir utredet i arbeidsprogrammet for neste periode. Blir dette vedtatt, må årsmøtene flyttes til høsten. Men dette skal alle fylkeslagene selvsagt få mulighet til å uttale seg om, sier Helene Holand.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Fattigdoms- prosjektet

Bakgrunnen for det verdensomspennende fattigdomsprosjektet for mennesker med utviklingshemming var at verdensorganisasjonen Inclusion International for utviklingshemmede i 2003 rettet en henvendelse til NFU med spørsmål om forbundet kunne tenke seg å bidra til en revitalisering av organisasjonen, som av ulike årsaker hadde ligget nede i en periode. Dette resulterte i første omgang i et møte i London der NFUs tidligere forbundsleder Sidsel Grasli og leder av internasjonal avdeling, Knut Roger Andersen, var til stede. Sammen med representanter for andre av NFUs søsterorganisasjoner verden over diskuterte de hva som kunne gjøres.

I denne diskusjonen kom deltakerne stadig tilbake til fattigdommen som det største hinderet for å endre utviklingshemmedes livssituasjon på viktige livsområder. NFUs representanter fikk gjennomslag for sitt syn om at hvis man skal ha håp om et samfunn for alle og dermed utviklingshemmede inkludert, må man angripe fattigdommens årsaker og ikke symptomer.

Deltakerne på møtet i London ble deretter kort fortalt enige om å starte en prosess som skulle mobilisere nasjonale myndigheter, ulike internasjonale aktører, forskningsinstitusjoner, menneskerettsorganisasjoner og andre instanser med å fokusere på sammenhengen mellom fattigdom og utviklingshemming i alle verdensdeler.

Fokus på årsak - ikke symp

Sterkt NFU-engasjement i verdensprosjektet om fattigdom blant funksjonshemmede.

Det treårige verdensomspennende Inclusion International-prosjektet om sammenhengen mellom fattigdom og utviklingshemming skal formelt avsluttes i 2006. Siste verdensdelkonferanse skal sannsynligvis gå av stabelen i Bangkok. Arbeidet hittil har resultert i detaljert informasjon om utviklingshemmedes situasjon på ulike livsområder i fire verdensdeler.

Til tross for de enorme utfordringene man står overfor for å få utviklingshemmede ut av fattigdommen og dermed et bedre liv, er leder for NFUs internasjonale avdeling, Knut Roger Andersen, optimist.

- Det har vært mange skjær i sjøen i forbindelse med prosjektarbeidet hittil. Vi står overfor mange hindre i fortsettelsen også. Men vi gir oss ikke. Den store utfordringen vi må løse i første omgang, er finansieringen av det videre arbeidet. Det er ATLAS-alliansen i Norge som i motsetning til NORAD har fulgt opp prosjektet med årlige bevilgninger.

Andersen mener at noe av det som har gjort at dette prosjektet har fått så mye positiv oppmerksomhet verden over, er takket være den forrige Verdensbankpresidenten James Wolfenson fra Australia.

- Han fikk igjennom et vedtak som kort fortalt går ut på at ingen fattige land i FN-systemet lenger får lån eller kreditt fra Verdensbanken hvis de ikke utarbeider såkalte PRSP-planer. Det betyr i praksis – og for første gang - at hvert land på mikronivå må rapportere om hvordan de vil arbeide for funk-

sjonshemmede – som en egen målgruppe med fattigdomsbekjempende strategier. Stikkord er for eksempel innen skole, helse, arbeid, sanitære forhold, utdanning osv.

Gjennom snart fire verdensdelsamlinger har vi siden mobilisert representanter for nasjonale interesseorganisasjoner for funksjonshemmede, myndigheter og institusjoner, regionale avdelinger av Verdensbanken, Verdens helseorganisasjon og mange andre. Alle skal nå rette fokus mot årsaksammenhengen mellom fattigdom og funksjonshemming og ut fra det lage planer for å løfte utviklingshemmede ut av fattigdommen.

Statusrapportene

På de tre verdensdelsamlingene vi har arrangert hittil, har representanter på regjeringnivå, for Verdensbanken, brukerorganisasjoner, FN-systemet og mange andre vært til stede. I kjølvannet av den første som ble holdt i Nicaragua, utviklet deltakerne et dokument som fikk tittelen "Voices from The Americans". Det er sendt til regjeringer i alle nasjonalstater i Amerika med oppfordring om å ta ansvar for og følge opp arbeidet med inkludering av utviklingshemmede. Dette initiativet utløste blant annet en årlig bevilgning fra regjeringen i fattige Panama på ca. 1,3 millioner norske kroner pr. år til arbeidet i denne regionen gjennom Inclusion International. I Mexico har landets førstedame stilt seg i spissen for å følge dette arbeidet videre osv.

Prosjektarbeidet i Afrika har derimot vært atskillig mer krevende, fortsetter Andersen. - På verdensdelsamlingen i Ouagadougou i landet Burkina Faso greidde vi likevel for første gang i historien å samle representanter fra

otomer

land i Øst- og Vest-Afrika som i alle år har hatt store kulturelle og historisk begrunnede konflikter seg i mellom. Også her ble det oppnådd enighet om årsaksforholdet mellom funksjonshemming og fattigdom som siden er blitt formidlet i en statusrapport som er sendt til alle Afrikas regjeringer.

Om NFU på toppmøte

Andersen ble for øvrig invitert til Washington i 2004 sammen med Diane Richler i Inclusion International for å holde foredrag om fattigdomsprosjektet på et toppmøte i Verdensbanken. Prosjektbeskrivelsen er siden lagt ut på institusjonens nettsider der det blir fremhevet som et av de få eksemplene i verden på hvordan frivillige organisasjoner selv kan arbeide for å følge opp Verdensbankens arbeid knyttet til PRSP-planer. - Jeg var svært stolt da NFU og Norge på det samme toppmøtet med representanter for alle FN's 191 medlemsland, ble brukt som eksempel på hva interesseorganisasjoner kan gjøre i denne sammenheng, understreker Knut Roger Andersen.

Øst-Europa

I fjor var det så duket for en ny verdensdelsamling i Romania med representanter fra alle østeuropeiske land. Andersen er opptatt av at fattigdom og stigmatiseringen av funksjonshemmede er verre her enn i mange latinamerikanske land.

- Den kulturelt betingede stigmatiseringen og skammen det innebærer å få et barn med utviklingshemming er så alvorlig i disse landene at den i seg selv forårsaker fattigdom.

Statusrapporten etter denne samlingen om utviklingshemmedes livsvilkår i de østeuropeiske landene er imidlertid blitt svært godt mottatt. Den er fore-

lagt samtlige regjeringer i Øst-Europa og også sendt til EU-kommisjonen. Her skal det skje et oppfølgingsarbeid – ikke minst med tanke på at EU ble utvidet med 10 nye stater i 2004 som i hovedsak er fra - nettopp Øst-Eurpa. Inclusion International driver nå målrettet lobbyvirksomhet mot EU-kommisjonen for også her å skape forståelse for sammenhengen mellom utviklingshemming og fattigdom.

Arabiske land

Vinteren 2005 ble det holdt en konferanse i Amman der blant andre representanter fra arabiske regjeringer var til stede. Her etablerte Knut Roger Andersen gode kontakter i tillegg til at han hadde møter med forbundets søsterorganisasjoner i Libanon, Syria og Irak.

Den fjerde verdensdelkonferansen i kjølvannet av fattigdomsprosjektet ble deretter arrangert i Tunis der representanter for flere regjeringer i 21 arabiske land var til stede. Statusrapporten herfra er ennå ikke ferdig. Andersen påpeker at det å få et barn med utviklingshemming i muslimske land i motsetning til i Øst-Europa ikke blir betraktet som skam.

- Utfordringen her handler til gjengjeld om å mobilisere familiene. For uten familien har ikke den enkelte med utviklingshemming ingen mulighet til å komme videre.

Asia

Den siste verdensdelkonferansen i kjølvannet av fattigdomsprosjektet skal trolig arrangeres i Bangkok. Her vil representanter fra en rekke asiatiske land være til stede. På Inclusions verdenskongress i Acapulco i Mexico i oktober i år skal så statusrapportene fra de fem verdensdelkonferansene sys sammen. Her skal deltakerne i tillegg

Knut Roger Andersen tegner sammen med ei foreldreløs jente på Jamaica. Søsteren med utviklingshemming tar seg av henne (FOTO: ANGELA GOLDIN)

diskutere hvordan dette arbeidet helt konkret skal følges opp videre.

Knut Roger Andersen viser til at statsråd Erik Solheim er blant de som er invitert til møtet i Mexico i lys av den norske Atlas-alliansens engasjement i prosjektet. I tillegg til Solheim vil flere statsledere delta. Presidenten i Mexico, utviklingsministeren i Canada og presidenten i Panama har allerede meddelt sitt nærvær.

- Bare det gir håp om at landene vil forplikte seg til å følge opp dette prosjektarbeidet videre, sier Knut Roger Andersen.

- Prosjektet så langt har i detalj dokumentert årsaker til fattigdom blant utviklingshemmede i ulike verdensdeler. Kan du si noe konkret om hvordan dere vil arbeide videre for å få utviklingshemmede ut av fattigdommen?

- Manglende skolegang og utdanning er en av de viktigste årsakene til fattigdom både blant utviklingshemmede og andre grupper funksjonshemmede. Uten en inkluderende skole kan vi glemme et inkluderende samfunn for alle. Arbeidet med en skole for alle vil utvilsomt bli et helt sentralt satsingsområde for det videre arbeidet, svarer Knut Roger Andersen.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Skolekonferanse

NFU Nordland, Statped Nord og fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark arrangerer konferansen "En skole for alle" i Bodø 12. og 13. september. Årets konferanse er den femte i rekken over samme tema.

Denne gangen rettes søkelyset mot "Vi vil og kan lære – gi oss muligheten til læring". Arrangørene vil med denne konferansen blant annet rette søkelyset mot hva som skal til for at alle elever skal få tilpasset opplæring innenfor den inkluderende skolen.

Påmeldingsfristen er 20. juni. Mer informasjon på www.nfunorge.org/nordland

Horten

Gledelig melding:
Lokallaget i Horten er på beina igjen – etter å ha ligget nede i en periode. Kontaktperson er Bjørg Skoglund som har e-post-adresse bjskoglu@online.no

Ingen unnskyldning

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Med vitende og vilje
– Om funksjonshemming,
diskriminering og krenkelse
Ann Kristin Krokan og
Toril Heglum (red.)
Kommuneforlaget 2006
ISBN 978-82-446-1138-1
Pris 375 kroner

"Det finnes ingen unnskyldning som rettfærdiggjør at funksjonshemmede i Norge daglig utsettes for diskriminering og krenkelser på alle samfunnsområder. Den offisielle politikken er full deltakelse og likestilling på alle områder i samfunnet. Det betyr at vi har tatt innover oss en forståelse av at tiltak må gjennomføres på samfunnsnivå, for at funksjonshemmede skal kunne delta i samfunnet på lik linje med andre. Når vi har forstått det, hvilken unnskyldning har vi da? Dette er diskriminering."

"Fokus må flyttes fra individets forutsetninger til samfunnets manglende evne og vilje til å mestre hele den variasjonsbredden vi som samfunnsborgere utgjør. Kvinnediskriminering og rasisme søker vi å bekjempe med alle midler, mens diskriminering av funksjonshemmede ikke engang aksepteres som diskriminering. Hvorfor har vi ikke, i et av verdens rikeste land, vilje til å gi alle innbyggerne fulle menneskerettigheter?"

Personene bak ordene er Ann Kristin Krokan og Toril Heglum som er redaktører av boken "Med vitende og vilje – Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse". Det er en brannfakkell av en bok med 18 bidragsyttere, deriblant tidligere forbundsleder i NFU. Målsettingen med boka er å sette temaet på dagsordenen og å skape debatt.

Vi kommer tilbake med en anmeldelse av boka, men du lar deg kanskje friste til å lese den i sommer?

Lovforslaget om NAV: - Vi ønsker oss én dør og én kontaktperson

- Norsk Forbund for Utviklingshemmede hører med til de brukerorganisasjonene som lenge har bedt om bedre koordinering av offentlige tjenester. Nå som den nye velferds-etaten skal vedtas, ønsker vi oss én dør og én kontaktperson. Vi håper NAV blir en hjelp for oss til å oppnå det.

Det sa NFUs forbundsleder Helene Holand da hun møtte Stortingets Arbeids- og Sosialkomité i en høring om lovforslaget om arbeids og velferdsforvaltningen (NAV) nylig.

Der måtte Holand svare på flere spørsmål fra representantene – blant annet om brukermedvirkning på systemnivå. De ville vite hva hun mente om at det i lovforslaget står at den nye Arbeids- og velferdsetaten skal sørge for at brukerrepresentantene får mulighet til å uttale seg i forbindelse med planlegging, gjennomføring og evaluering av etatens arbeid. Til det svarte Holand at NFU er opptatt av at representantene for brukerne virkelig representerer brukerne.

- Vi mener at det skal være brukerorganisasjonene som er representert slik det var presisert i stortingsmeldingen. Enkelt personer med nedsett funksjonsevne kan ikke representere brukerne. De representerer bare seg selv. Vi mener også det er viktig at alle brukergrupper er representert, presiserte Holand. Som samtidig påpekte at NFU hadde forventet at brukerne i mye sterkere grad skulle være delaktige i planlegging, gjennomføring og evaluering av etatens arbeid. Det å få "mulighet til å uttale seg" er altfor svakt, understreket NFUs forbundsleder.

Samarbeid med brukeren

Hun var heller ikke fornøyd med det som står i lovforslaget om at "Tjenestetilbudet så langt det er mulig skal utformes i samarbeid med brukeren".

- Dette gir den enkelte mindre innflytelse på eget tilbud og derved på eget liv enn dagens sosialtjenestelov fra 1993, sa hun. Holand minnet om paragraf 8.4 der det står: "Tjenestetilbudet skal så langt det er mulig utformes i samarbeid med klienten. Det skal legges stor vekt på hva klienten mener".

- Skal vi lykkes i å gi den enkelte et godt tilbud som fører til økt egenaktivitet, må brukeren møtes der brukeren er.

Tviler på målsetning

Holand kom deretter inn på at brukerne lenge har etterlyst én dør i hjelpeapparatet.

- I forbindelse med NAV har dette vært uttalt som en målsetning. Vi er imidlertid usikre på om vi vil få én dør eller om vi fortsatt må løpe fra kontor til kontor. Vår erfaring er at

utviklingshemmede alt for ofte verken får vurdert sin arbeidsevne eller slipper inn hos Aetat. Vi frykter at dette nå kan bli forsterket. NFU er også opptatt av hvorvidt foreldre som har problemer med å få hverdagen til å gå rundt med oppgaver hjemme og ute, vil presses ut av arbeidslivet eller til deltidsjobb.

IP-arbeidet

Helene Holand viste også til NFUs forventninger om at den nye velferdsetaten gjennom loven skulle få en plikt til å delta i arbeidet med det individuelle planarbeidet (IP).

- Vi er klar over at denne plikten ikke er hjemlet i helse- og sosialloven, men i forskriften og at den også kan hjemles i en ny forskrift til Lov om arbeids og velferdsforvaltningen. NFU mener likevel at plikten blir sterkere når den hjemles i lov og ikke i forskrift. Vi forventer derfor at denne plikten for forvaltningen til å delta i IP-arbeidet også blir hjemlet i lov når den nye helse- og sosialloven for kommunene kommer til høsten, sa Helene Holand.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Tekst og foto

Reportasje av Bitten Munthe-Kaas.

Samfunn for alle tok ikke bilder i boliger og avlastningshjem vi besøkte av hensyn til personvernet. Bildene fra Posebyen dagsenter er en del av en fotoserie som over tid er tatt av ansatte. De gjengis med tillatelse av den enkeltes pårørende.

Bakgrunn

Tiltak og tjenester for utviklingshemmede i Kristiansand:
Fortløpende debatt om etikk og ideologi

I denne reportasjen beskriver vi noen få tiltak og tjenester for utviklingshemmede i Kristiansand. Vi har besøkt ulike avlastningstilbud, bofellesskap og dagtilbud sammen med en delegasjon ansatte fra Tromsø kommune. Dette var delegasjon nummer tre fra ishavsbyen som er kommet for å se og lære av sørlendingene. Bakgrunnen er at man i Tromsø nå står overfor en omfattende omorganiseringsprosess innen kommunens tjenestetilbud til utviklingshemmede, og at de to bykommunene i en del sammenhenger sammenlikner seg med hverandre.

Det var både interessant og sterkt å se ulike tiltak som på ulike livsområder fungerer så godt for utviklingshemmede i Kristiansand. Det viktigste var likevel orienteringene vi fikk om tankegangen som de ulike tiltakene er tuftet på etter mange års grunnleggende diskusjoner om ideologi, etikk og filosofi. Det er en debatt som ledelsen her mener alltid må fortsette.

Legger hovedvekt på dialog med

- Tilbudene til utviklingshemmede i Kristiansand er blant annet gitt i dialog med foreldre og pårørende. I forbindelse med ansvarsreformen ønsket vi i utgangspunktet å satse på store bofellesskap – mens NFU ønsket maksimum fire leiligheter i hver enhet. Det endte med et kompromiss – som siden har skapt få konflikter. Vår erfaring er at uten et tett samarbeid med foreldre og pårørende, faller det vi bygger opp sammen som et korthus. Vi vet at pårørende har viktig kompetanse om sine barn. Dette er noe kommunen må lytte til – selv om det kan være vanskelig å forholde seg til noen ganger.

Det sa Jostein Kornbrekke, opprinnelig vernepleier fra 1970-tallet, i sin orientering på kurset for Tromsødelegasjonen. Han har siden vært primus motor for utvikling av tiltak for mennesker med utviklingshemming i Kristiansand. I dag leder han Enhet

for rehabilitering som blant meget annet har ansvar for drift av kommunal avlastning og en institusjon. Det vil her si en permanent bolig for personer med store atferdsavvik. Bakgrunnen for denne løsningen er at det forgjeves har vært gjort forsøk på å la dem bo i kommunens bofellesskap og gi dem tilbud om tiltak og tjenester der. Det endte imidlertid at de ble flyttet til en bolig på et tidligere institusjonsområde utenfor Kristiansand sentrum.

Opplæring

Kornbrekke understreker at det var en helt vesentlig forutsetning for gjennomføringen av reformen å gi de ansatte opplæring om blant annet holdninger og foreldrearbeid.

- Dette har skapt en helt ny form for respekt for de pårørende. Vi har hatt en fortløpende verdidiskusjon i hele organisasjon med grundig debatt om filosofi, ideologi og etiske problem-

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Organiseringen

Enhet for Rehabilitering i Kristiansand har ansvar for kommune-dekkende tjenester mot utviklingshemmede. Det gjelder blant annet kommunal avlastning. I tillegg er kommunen organisert med fire enheter for tjenestetilbud til utviklingshemmede over 18 år. Disse har ansvar for oppfølging av hjemmetjenestene og dagsentertilbud. Ansvaret for de under 18 år er organisert i tre enheter – tilknyttet helsetjenestene.

Kommunen driver seks dagsentre og 34 bofellesskap med til sammen 155 leiligheter som leies ut til utviklingshemmede. Hver enhet har ansvar for sitt eget driftsresultat. Før omorganiseringen i 2002 ble eventuelle underskudd på tjenestene dekket inn av andre omsorgstjenester. Nå må hver enhet holde orden på pengene i "eget hus". Hver enhet har egen enhetsleder som er direkte underlagt helse- og sosialdirektøren.

pårørende

stillinger. Dette har skapt et fellesskap mellom de ansatte og en helt ny form for organisering av tiltak og tjenester. Vi har brukt opplæring av våre ansatte for alt det er verdt hele veien og ser ingen grunn til å slutte med det heller.

Nye foreldregenerasjonen

Kornbrekke synes utfordringene med å skape god kommunikasjon med den unge foreldregenerasjonen er spennende.

- De finner seg slett ikke i å stå med lua i hånden. Vi får så hatten passer når de ikke er fornøyd med det vi kan tilby. Sånn må det være. Det er ikke minst av den grunn blitt atskillig mer krevende å jobbe med barna – i den forstand at det er deres pårørende som er den store utfordringen vår nå.

Når tiden er inne til å flytte hjemme fra, bruker vi lang tid på å finne en egnet leilighet til den enkelte. Vår erfaring er at utviklingshemmede flest finner seg fort til rette. Det tar derimot et par år før alt faller på plass for de pårørende – med mye kjefte og frustrasjon underveis. Vi ser det som en del av prosessen. Når det skjer noe i dialogen mellom oss og pårørende, tar vi initiativ til et møte med familien umiddelbart for å rydde opp. Ikke minst i forbindelse med saker som har med bruk av tvang å gjøre, ser vi at dette er en god arbeidsform.

Enhetene for utviklingshemmede arrangerer i tillegg kulturarrangementer, julebord og andre sosiale tiltak for foreldre og pårørende i tillegg til jevnlig seminarer der de ulike tiltakene blir evaluert. Vi er helt avhengig både av

- *Kristiansands mangeårige, gjerrige og strenge rådmann er en meget positiv side ved kommunen, mener Jostein Kornbrekke.*

fortløpende tilbakemeldinger fra dem - og ikke minst foreldres og pårørendes fremtids tanker, presiserer Jostein Kornbrekke.

Avlastningen

Han viser til at det i Kristiansand er en klar filosofi på at alle andre tiltak må være på plass før det tenkes avlastning. - Vår erfaring er at avlastningsbehovet

går ned hvis familiens behov på andre livsområder er ivarettatt. Dette er for eksempel bakgrunnen for at vi i flere år har hatt et skolefritidstilbud for elever med utviklingshemming også i videregående skole. Det er både billigere og mer rasjonelt med et slikt tiltak som gjør at elever som bor hjemme, kan bli på skolen i stedet for å måtte dra på avlastningen før de blir hentet.

Foto fra Posebyen dagsenter

Vi har i dag fire kommunale avlastningshjem i Kristiansand for brukere i ulike aldersgrupper med forskjellige hjelpebehov i tillegg til ulike former for privat avlastning, kriseplasser og andre ordninger. De minste og sykeste barna betaler vi plasser for ved en avlastningsenhet som ligger i umiddelbar nærhet av Sørlandet Sykehus. Målet er at alle som får tilbud på avlastningshjem, skal møte de samme menneskene der fra gang til gang. Dette krever mye av oss, men skaper trygghet – også for de pårørende.

Kornbrekke påpeker samtidig at behovet for avlastning er økende.

- Alle familier som trenger et tilbud, får det – til tross for et økende press i helger, høytider og ferier. Vårt inntrykk er at familiene er fornøyd med avlastningstilbudene nå. Hvis et foreldrepar ønsker en pust i bakken med en to ukers sydentur, sørger vi for at de får det. Det er et mål for oss å være maksimalt fleksible, sier Jostein Kornbrekke.

Økonomi

Han karakteriserer Kristiansands mangeårige strenge og gjerrige rådmann som ”en meget positiv side ved kommunen”.

- Han gir oss ikke fem øre mer enn det vi faktisk trenger. Vi som er enhetsledere for tiltak for utviklingshemmede har valgt samme linje. Når det er nødvendig, får de ansatte til gjengjeld ressursene de ber om. Resultatet er at vi stort sett alltid har penger til overs i tillegg til at de fleste tiltakene faktisk går med overskudd. Unntaket er avlastningstiltakene våre som får dekket sitt underskudd av overskudd i andre deler av tjenesten.

Gjelder også utviklingshemmede med store og sa En ansatt på flere brukere

- Vi er svært nøye på de ansattes ”vokter”-rolle i forhold til utviklingshemmede. Det at en tjenesteyter bare skal ha fokus på en person over tid, mener vi er uheldig.

Geir Nilsen som leder enheten for utviklingshemmede i Sentrum i Kristiansand viste i sin orientering til at når en ny beboer flytter inn i et bofellesskap eller begynner på et dagsenter, får de en-til-en-oppfølging hvis behovet tilsier det.

- Deretter trekkes personalet gradvis tilbake. Nå har vi stort sett en ansatt på to eller tre. Det gjelder både på de mest utagerende og de andre brukerne våre. Når det oppstår problemer, setter vi derimot øyeblikkelig inn ekstra personale. Tidligere ble vi konfrontert med et massivt krav fra de ansatte om å være mange hele tiden. Etter hvert har vi fått aksept for at det er unødvendig

Han viser til at ansatte i boligene i kjølvannet av omorganiseringen for fire år siden skal jobbe på dagsenteret ved behov i tillegg – og motsatt.

- Dette er en filosofi som enhetene jobber samlet med, om enn i noe ulik grad. Vi fant ut at fleksibel bruk av ansattes tid ville innebære en bedre utnyttelse av de faglige ressursene.

Foto fra Posebyen dagsenter

Det betyr at hvis en person svarer nei i ansettelsesintervjuet om hvorvidt vedkommende er villig til å jobbe på dagsenter og i boliger, kan vedkommende utelukkes i den videre ansettelsesprosessen.

Nilsen viser til at det å kunne bruke ansatte fleksibelt på denne måten gjør at de fire enhetene i Kristiansand greier seg med langt færre arbeidstakere enn det andre kommuner har i sine omsorgstjenester for utviklingshemmede.

- Slik er våre ansatte blitt bedre kjent på tvers av enhetene og kan i større grad brukes som vikarer for hverandre. Det har skapt større fleksibilitet når brukere er syke og må være hjemme. Ordningen har gitt mange av våre ansatte mulighet for å øke stillings-

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Dagens minste bofellesskap for utviklingshemmede i Kristiansand er en perle av et arkitekttegnet nybygg med tre leiligheter i et villastrøk. I det største bor det ni personer. Siden 1998 har kommunen bygd 56 nye leiligheter. Disse er bygd som bofellesskap med 6-7 leiligheter i hvert. Felles fasiliteter bygges i nært samarbeid med de pårørende der hvor individuelle behov taler for det. Kristiansand kommune har nå en helt ny boligplan som gjelder frem til 2010. Her er det lagt opp til 26 nye leiligheter fordelt på fire nye bofellesskap.

ammensatte atferdsavvik:

prosenten – noe som er viktig for mange av dem.

Lederne i boligene

Denne bestemmelsen gjelder også enkelte av lederne i bofellesskapene våre – som ikke lenger bare har ansvaret for en, men flere boliger. Dette har skapt store endringer også i de ansattes arbeidssituasjon. Tidligere var de vant til å ha en leder rundt seg i det daglige som ga dem tett, faglig oppfølging. Nå opplever de at vedkommende tar tak i personalspørsmål, har strategi, visjoner og setter arbeidsmål. Etter sterk motstand i starten har de fleste ansatte gradvis fått en mer positiv holdning til denne endringen. Som også betyr at når ansatte i en bolig eller et dagsenter er syke, er det kolleger som kan steppe inn.

De ansatte kjenner nå de ulike jobbene, boligene og dagsenteret så godt som det er mulig. Ved at de ansatte kjenner enheten bedre og kan jobbe flere steder, betyr det at de ved behov også kan hjelpe til flere steder på en og samme vakt. De har også fått et større arbeidsmiljø – noe de opplever både lærerikt og inspirerende.

NFU fornøyd

Nilsen understreket at en viktig effekt av denne ordningen ikke minst er at brukerne har fått større ro i hverdagen. - De ansatte kan nå følge beboerne til dagsenteret ved behov i stedet for at de må stå opp tidlig for å bli fraktet dit med felles oppsatt transport. Dermed slipper beboerne å stresse morgenen – noe som er svært viktig når dagsformen tilsier at de bør ta det med ro. I dag kjenner beboerne både de som er ansatt på bofellesskapet deres og vikarene som arbeider hjemme hos dem. Dermed slipper de å måtte

- Vi er opptatt av å ikke overaktivisere brukerne våre, sier enhetsleder Geir S. Nilsen

forholde seg til så mange nye ansikter både der og på dagsenteret.

Geir Nilsen la samtidig ikke skjul på at pårørende med NFU i spissen var skeptiske til denne omorganiseringen av personalet i begynnelsen. - De mente at det ville skape segregerte tjenester. Men etter hvert har også de sett at denne måten å fordele tjenester på er en fordel. Inntrykket vårt er derfor bestemt at pårørende er fornøyd med det nå. Det viser også brukerundersøkelsen som ble foretatt for to år siden der 86 prosent ga uttrykk for at de var svært godt eller godt fornøyd, sa Geir Nilsen.

Fritidstilbudene

Han viste samtidig til at det pårørende derimot ikke var tilfreds med, var knyttet opp mot fritidstilbudet. - For å bøte på dette har vi satset på en kombinasjon med bruk av støttekontakter og ordningen Fritid med bistand. Sistnevnte handler om å gi den enkelte innflytelse over egen situasjon ved å inkludere dem i ordinære fritidsaktiviteter. Med god veiledning av en tilrettelegger kan en del utviklingshemmede etter en tid gjøres i stand til å være med i aktiviteter som resulterer i vennskap og fellesskap.

Spesielt innen idrett, musikk, kirken og

menighetsarbeid fungerer Fritid med bistand godt i vår kommune. Denne ordningen evalueres fortløpende slik at tiltaket til den enkelte kan justeres underveis. Tilbakemeldingene fra brukerne handler blant annet om at de fleste opplever dette tiltaket som mindre stigmatiserende – noe støttekontaktordningen er blitt kritisert for.

Nilsen minner om at fritidssektoren i kommunene etter ansvarsreformen ble styrket med stillinger som skulle arbeide direkte med å tilrettelegge fritidstilbud for utviklingshemmede.

- Etter hvert har mange av disse stillingene fått endret sitt innhold og er blitt slukt av andre gjøremål innen kulturretaten. I motsetning til for eksempel Tromsø der kulturretaten så vidt vi har hørt gjør en formidabel innsats for utviklingshemmede, er deres kolleger i Kristiansand i liten grad på banen lenger. Dette har gjort at enhetene for utviklingshemmede selv har tatt initiativ til flere varierte tilbud som skal fange alle – fra de godt fungerende til de med sterke atferdsavvik og multihandikap.

De deles i grupper – og får tilrettelagte tilbud også i helgene. Vi er imidlertid opptatt av å ikke overaktivisere brukerne våre. For andre kan det å ”bare” være hjemme og ikke gjøre noe være en god aktivitet i seg selv. Det er ingen grunn til å tro at ikke det gjelder utviklingshemmede også. NFU har gitt gode tilbakemeldinger også på dette opplegget, sier Geir Nilsen.

Dagsentre i støpeskjeen

- I forbindelse med omorganiseringen av våre tjenester til utviklingshemmede for fire år siden fokuserte vi blant annet spesielt på at det var en del å hente i forbindelse med all ”dødtiden” ved vårt dagsentre. Det gjaldt spesielt tiden om morgenen og ettermiddagen. Ettersom enheten gikk med driftsunderskudd da, ble det avgjørende for oss å gjøre noe med de ansattes tidsbruk.

Enhetsleder på Lund i Kristiansand, Lars Hove, påpekte i sin orientering at målet med dette var at de ansatte skulle bruke mer tid på direkte brukerkontakt, at enheten skulle få en bedre utnyttelse av sine faglige ressurser, mer fleksibilitet i forbindelse med vikar-

bruk og økt stillingsprosent for de ansatte.

Hove viser til at de ansatte tidligere hadde såkalt planleggingstid både før og etter at brukerne ankom dagsenteret.

- Den største forskjellen ligger nok i at den er tatt bort. Det betyr ikke at det ikke foreligger planer og individuelle opplegg rundt den enkelte bruker. Både dagens timeplan og den enkelte ansattes ansvar er blitt tydeligere. Men de får selvsagt ekstra tid når det er nødvendig.

Vi har også brukt en del tid på filosofien bak innholdet på dagsenteret. Det

har helt klart skjedd en dreining mot at flere av brukerne våre benytter dagtilbudet som et aktivitetssenter og et ”sted å være”. Det å skifte omgivelser, komme seg ut av leiligheten og treffe kjente, er i seg selv et godt tilbud for mange av brukerne våre. Slik mener vi at det må og skal være. De som vil ha et mer tilrettelagt tilbud i form av jobbaktiviteter, får selvfølgelig det.

Hove legger ikke skjul på at det har vært ideologiske biter i dette puslespillet som det tok lang tid å få på plass.

- Det var i tillegg viktig også for oss å kunne bruke våre ansatte på tvers av enheten, uavhengig om de var fast

Foto fra Posebyen dagsenter

ansatt i en bolig eller på dagsenteret. Før omorganiseringen i 2002 hadde de ansatte på bolig og dagsenter lite eller ingenting med hverandre å gjøre. Det var dermed lite samhandling mellom dem. Dette har vi endret slik at ressursene i dag blir brukt til det beste for brukerne våre.

Konflikter

Omorganiseringsprosessen har naturlig nok avstedkommet til dels store konflikter. Motstanden spesielt fra de ansatte på dagsenteret var massiv. Personalet der mente at de var fratatt ansatte-goder. Mange syntes dessuten at det var skremmende å bli invitert over i noe ukjent. Vi har for eksempel hatt mange diskusjoner om hvorvidt det å la ansatte jobbe både i bolig og på dagsenteret representerer et brudd mellom brukernes arbeid og fritid – og dermed også er i strid med ansvarsreformens intensjoner.

Representanter for NFU var også skeptiske til en slik praksis i begynnelsen. Men det har gått seg til etter hvert. Motstanden er på langt nær så stor lenger. Det viktigste er til syvende og sist at brukerne i større grad får forholde seg til ansatte de kjenner godt både hjemme og på dagsenteret. Dette har skapt kontinuitet, forutsigbarhet og trygghet i hverdagen deres – som i sin tur har redusert antallet tvangsprotokoller.

Nye dagsenteraktiviteter

En annen og stor utfordring de ansatte på dagsentrene nå har gått løs på i Kristiansand er det faktum at en helt ny generasjon brukere snart vil banke på døra. Med sine erfaringer fra videregående skole har de andre forventninger til meningsfulle aktiviteter på dagsenteret enn vi hittil har kunnet tilby.

Lars Hove viser samtidig til at terskelen for å komme inn i vernede verksteder med krav til produksjon og effektivitet også blir høyere.

- Vi vil dermed få stadig flere brukere som verken har kapasitet eller forutset-

- Vi står overfor spennende kulturendringer ved dagsentrene, sa Lars Hove.

ninger for å kunne innordne seg slike systemer. Nå skal det derfor ansettes en prosjektleder som skal sondere muligheter og legge til rette for nye dagsenteraktiviteter i retning av estetiske fag som kunst og kultur.

Åpningstider

Åpningstiden fra halv åtte til halv fem som våre fremtidige arbeidstakere er vant til fra sitt SFO-tilbud på videregående skole, er også en utfordring for oss, fortsetter Hove.

- Målet vårt er derfor at åpningstiden ved dagsentrene skal ivareta den enkelte brukers behov. Det betyr at hvis to brukere først kan hentes klokka 19 en dag, så må vi ta den utfordringen og forsøke å legge til rette for det. Vi må ta hensyn til at dagsentrene fungerer som avlastningstilbud for enkelte som fortsatt bor hjemme hos sine foreldre.

Hove avsluttet sin orientering med å erkjenne at de fremtidige utfordrin-

gene ved dagsentrene representerer en omfattende kulturendring – i likhet med omorganiseringen som hittil er gjennomført.

- Det er flott, selv om det vil ta tid å gjennomføre i praksis, sa Lars Hove.

Starter dagen i eget tempo

Karin Lindstrøm er glad for at de ansatte følger datteren hjemmefra til dagsenteret:

- Noe av det beste ved min datters hverdag er at de ansatte hjemme hos henne kan følge henne over på dagsenteret. Det betyr at Hanne slipper å måtte presse seg opp klokka seks for å rekke den oppsatte transporten dit to timer senere når dagsformen tilsier at hun bør ta det med ro.

Karin Lindstrøm er mor til tre barn. Den yngste, 24 år gamle Hanne har det moren velger å kalle "litt alt mulig" – som kort fortalt handler om autisme, litt cp, sterk utviklingshemming, epilepsi, ikke talespråk, dårlig syn osv. Hørselen derimot er helt normal. Viljen er det heller ikke noe å si på.

Mamma Karin har med andre ord

fått god bruk for sin realkompetanse i jobben som konsulent for funksjonshemmede i Sentrum bydel i Kristiansand.

Hun fikk oppleve omorganiseringen av tiltak og tjenester for utviklingshemmede i 2002 på kroppen, og innledet sitt fordrag på kommunens kurs for Tromsø-delegasjonen nylig med å si at det har vært "kjempespennende".

- Vi var så heldige at botilbudet til Hanne stod klart i den fasen omorganiseringen startet.

Hanne bor i et bofellesskap med seks leiligheter. Beboerne der er spredt i alder og har svært forskjellig funksjonsnivå. Karin Lindstrøm påpekte at hennes og mannens løsrivingsprosess i forhold til at Hanne skulle flytte hjemmefra allerede begynte da datteren var tolv-tretten år gammel.

- Vi hadde lært mye av et annet foreldre-

par som var litt tidligere ute enn oss i den løypa og visste dermed at den prosessen nesten ikke kan begynne tidlig nok.

Hanne var seksten år og femti prosent av tiden på avlastning da jeg ble alvorlig syk. Det ble umiddelbart innkalt til et møte hos meg på sykehuset for å diskutere hva som skulle gjøres med Hanne. Jostein Kornbrekke & co kom med en ferdig løsning – som imidlertid ikke kunnes settes i verk før samme høst. Enden på visa ble at Hanne fikk egen hybel i en annen heldøgns avlastningsbolig i påvente av egen bolig.

Par-terapien

Nå har Hanne bodd i eget hjem i tre og et halvt år og stortrives. Der har hun sine fem naboer og et helhetlig tilbud på dagtid med musikkterapi, trening i gymsal, svømming, voksenopplæring i forhold til kommunika-

Lokallaget av NFU i Kristiansand: - VI ER FORNØYD

- Lokallaget av NFU i Kristiansand har ca. 125 medlemmer. Til tross for at vi er mange, er det likevel sjelden vi hører om eller mottar klager på kommunens tiltak og tjenester. Det virker tvert i mot som om de aller fleste er fornøyde.

Ove Bakke leder lokallaget av NFU i Kristiansand. Hans elleve år gamle datter har multihandikap. Bakke viser til at familien trenger mye avlastning.

- Vi får ivaretatt vårt behov i et nært samarbeid med de ansatte på avlastningsboligen. De ringer for det minste hvis det er noe, sier Bakke, som også synes det er flott at både enhetsledere og andre ansatte både i boligene, avlastningen og dagsentrene stiller opp på NFUs medlemsmøter så langt det er mulig når de blir bedt om det.

- Det neste skal være et temamøte. Da kommer Jostein Kornbrekke for å orientere om bolig og andre tiltak og tjenester. Jeg regner med at det som

sjon og en liten jobb der hun deler ut posten.

Hun har fått et liv – som jeg med hånden på hjertet kan si er vel så bra som det hun hadde hjemme. Vi foreldre har også fått en helt ny tilværelse. Vår familie har alltid levd veldig strukturert på systemets og Hannes premisser. Da hun flyttet i eget hjem, var jeg helt klar på at jeg ville være en vanlig mamma med et utflyttet barn. Men da oppdaget min mann og jeg i hvilken grad vi tenkte og snakket krise- og problemløsninger. Vi hadde glemt å føre en normal samtale mellom to voksne mennesker. Vi bestemte oss for å gå i par-terapi som skulle vise seg å ta halvannet år – som for oss var gull verdt. Nå kan vi ta en tur til Kreta på sparket. Det er fantastisk, sa Karin Lindstrøm.

Karin Lindstrøm er glad for at datteren trives i eget hjem.

vanlig vil dukke opp 30-40 medlemmer da.

Bakke er samtidig opptatt av å formidle at selv om lokallaget er svært tilfreds med kommunens tiltak og tjenester, så betyr ikke det at ikke både ledelse og ansatte får beskjed hvis det er noe utviklingshemmede selv, dere foreldre og pårørende ikke liker. Men det er altså svært sjelden det skjer, sier Ove Bakke.

Utrolig fremgang

- Min 41 år gamle datter flyttet i bolig for fjorten år siden. Årene siden har vært preget av utrolig fremgang - til glede både for henne og resten av familien. Årsaken handler først og fremst om de ansattes positive holdninger med et stadig sterkere fokus på individet.

Styremedlem i NFUs lokallag i Kristiansand, Ester Skreros er mer

opptatt av kvaliteten på tjenestene til utviklingshemmede enn kvantiteten. Hun mener at når den enkelte person har det bra, så betyr det både at tjenestene fungerer godt og blir mindre kostnadskrevende. De fysiske rammene rundt mennesker med utviklingshemming er også viktig. Det har Kristiansand kommune også blitt flinkere til å forstå betydningen av, sier Ester Skreros.

- Det umulige er mulig

- I Kristiansand har vi sett at det umulige er mulig. Hos oss vil en tilsvarende omstilling kreve en snukultur der de største utfordringene handler om holdninger og ideologi, sier to avdelingsledere i Tromsø etter besøk i Kristiansand.

Monica Jacobsen og Heidi Grønnebakk arbeider som avdelingsledere ved en avlastningsbolig og et dagsenter for utviklingshemmede på Sørøya i Tromsø. Selv om Tromsø kommune har startet arbeidet med en omstillingsprosess innen tiltak og tjenester for utviklingshemmede, synes de to at de har lært mye av å se hvordan tilsvarende tiltak og tjenester er organisert i sørlandskommunen. Det gjelder ikke minst sambruk av personale i bolig og dagsenter.

De to avdelingslederne skulle imidlertid gjerne vært lenger i Kristiansand for å få både brukernes og de ansattes hverdag mer ”under huden”.

- Dette betyr likevel ikke at vi tar sikte på å gjøre alt på samme måte som i Kristiansand. Det vi har sett her, har imidlertid gitt oss mange ideer som vi kan bruke i den videre omstillingsprosessen i vår kommune, sier Grønnebakk og Jakobsen.

Den lave bemanningen

Det de to likevel ble mest overrasket over å se i Kristiansand, var den lave bemanningen på krevende brukere som fungerer så bra der.

- Mens vi i Tromsø bruker en ansatt pr. bruker har man i Kristiansand satt en på to eller tre. Vi har trodd at man med færre ansatte lett kunne risikere å ende opp med et slags oppbevarings-tilbud til brukerne våre – noe som altså viser seg slett ikke er tilfelle. De to dagene her har tvert i mot gitt oss noen tanker om at vi med dagens bemanning kanskje overaktiviserer og overstimulerer mange av brukerne våre. Vi arbeider i en kultur der både vi selv og våre overordnede mener at det ikke gjøres en god nok jobb hvis ikke

både vi og brukerne er i aktivitet hele tiden. Nå har vi fått noen tanker om at vi med dagens opplegg risikerer å slite dem ut innimellom!

Jakobsen og Grønnebakk er likevel skjønt enige om at grunnen til at så mye fungerer så bra i Kristiansand slett ikke bare handler om antallet ansatte pr. bruker.

- Her har man stått i en snu-kultur over flere år med fortløpende diskusjoner om kultur, ideologi og ikke minst holdninger i personalgruppa. Ser man tiltak og tjenester for utviklingshemmede i en større sammenheng, representerer nettopp dette utvilsomt de største utfordringene. Vi skal gjennom en tilsvarende omstillingsprosess i Tromsø nå. Det blir krevende, men utrolig spennende, understreker Heidi Grønnebakk og Monica Jacobsen.

- I Tromsø står vi overfor en omstillingsprosess innen tiltak og tjenester for utviklingshemmede som blir utrolig spennende, sier avdelingslederne Monica Jacobsen (til venstre) og Heidi Grønnebakk.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Tre utgivelser om autisme
av Mie Mohlin og
Magne Medhus
Omnipax, Pax forlag

Martes bok
ISBN 82-530-2845-8

Slik kan det være å ha
høytfungerende autisme og
Asperger syndrom
ISBN 82-530-2846-6

Høytfungerende autisme og
Asperger syndrom;
En innføring for voksne
ISBN 82-530-2846-4

Lettgnagd om autisme

Bøkene fra Omnipax er ypperlig litteratur som grunnlag for samtaler mellom barn og voksne om forståelsesvansker. Bøkene tar for seg høytfungerende autisme og Asperger syndrom, men egner seg til forståelse for utviklingshemming og autisme generelt.

De tre utgivelsene fra Omnipax om autisme og Asperger syndrom fortjener mange lesere. De bør være på alle landets bibliotek, i barnehager og på skoler som har elever med utviklingshemming, autisme eller andre kognitive funksjonsnedsettelse. Bøkene gir et godt utgangspunkt for samtaler om forståelsesvansker

Martes bok

Boka er utgitt i Beverbokserien. Det er lettleste bøker. Vi møter Marte som har autisme. Hun skal til Sommerøya på sommerferie sammen med Guro, som går i klassen hennes, og Martes kusine som er 19 år og heter Frida. De skal reise med båt, og på Sommerøya kan de bade og ri, og treffe nye venner. Vi får oppleve hvordan Marte mestrer de spesielle utfordringene hun har i møte med nye mennesker og steder. Det er enkelt og godt fortalt. Gjennom hendelser og dialoger får vi innblikk i utfordringer med å forstå det kroppslige og verbale språket, å sette seg inn andres situasjon og behovet for forutsigbarhet og tid for seg selv.

Slik kan det være

“Slik kan det være å ha autisme og Asperger syndrom” er en faktabok for barn. Her kan både de som selv har fått en diagnose, søsken, klassekamerater og andre i nærmiljøet få verdifull kunnskap om autisme og Asperger syndrom. Boka bør leses

sammen med Martes bok. Forklaringene i “Slik kan det være...” blir vist gjennom hendelsene i fortellingen om Martes ferietur.

Innføring for voksne

“Høytfungerende autisme og Asperger syndrom” er en innføring for voksne som møter tilstanden for første gang - hos eget barn, som lærer, førskolelærer eller i andre sosiale eller pedagogiske sammenhenger. Den beskriver nøkternt og saklig hvordan tilstanden arter seg, og om hvilke krav og forventninger som møter den som skal forholde seg til barn med disse diagnosene. Boka forklarer hvordan diagnosen stilles, tar for seg utfordringer i dagliglivet og har forslag til videre lesning.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Den lange, gjensidige løsrivingsprosessen

Jeg hadde lenge tenkt tanken at Jørgen en dag må flytte i egen bolig. Jeg hadde tenkt mer enn Jørgen sin pappa og vært mer realistisk enn ham. Hadde det vært opp til pappa, hadde Jørgen kanskje bodd hjemme hos oss ennå. Men selv om jeg følte meg forberedt på den prosessen vi skulle gjennom, så var jeg langt fra forberedt da den først kom i gang.

Nå har Jørgen bodd i eget hjem i snart fem år. Han er en multifunksjonshemmet ung mann som trenger tilsyn og tjenester både dag og natt. Han koser seg i leiligheten sin. Vi foreldre har fått tid til å være foreldre, og ikke minst ektefeller, og ikke omsorgsytere. Det er koselig å komme på besøk og det er enda mer koselig når Jørgen er på besøk og overnatting hos oss.

Hvordan har prosessen gått? Og hvilke deler må være på plass?

Gudmund Hernes har uttalt at "akkurat da jeg hadde lært alle livets

svar, - forandret alle spørsmålene seg..."

Vi følte det vel slik da Jørgen ble født. Før fødselen tenkte vi at vi hadde alle svarene, alle løsningene på livet vårt videre. Nå fikk vi 1000 spørsmål som vi ville ha svar på – helst med en gang. Alle familier med funksjonshemmede familiemedlemmer vet hva det vil si å måtte forholde seg til alle personene på alle kontorene i alle systemene.

Avlastning er i grunnen første forberedelse på løsrivningen både for barnet og foreldrene. For det er løsrivelse det er snakk om når "barnet" skal flytte i eget hjem. I vårt tilfelle var det vi foreldre som måtte forberede oss mest både praktisk og følelsesmessig. Denne løsrivelsesprosessen er helt annerledes enn når bror og søster flytter ut.

Ærlig overfor meg selv

Det å være ærlig overfor seg selv og dermed overfor sin partner er viktig. Være ærlig også i forhold til de tanker som dukker opp - våge å sette ord på tankene og snakke sammen med sin partner - eller noen andre som står en nær.

En av de tankene som kom til meg, var jeg helt uforberedt på:

- Vil Jørgen bli "borte" for oss? Blir det akkurat som om han er død?

Andre tanker var slike som lett kan gi dårlig samvittighet: Jeg ønsker at Jørgen skal flytte, jeg er sliten, jeg greier ikke mer etc. Pappaen til Jørgen har alltid tatt en stor del av den praktiske omsorgen. For meg var det imidlertid viktig å få formidlet at jeg ønsket å være "fri" – og få mulighet til

Jeg har en drøm...

- At noen stikker innom Jørgen på vei forbi - på tur med hunden etc.
- At tjenesteyterne synes det er kjekt med uventet og uformelt besøk.
- At det ikke er vanskelig for andre å besøke Jørgen. Jeg tenker da på at det skal føles naturlig, ikke forpliktende. Besøkene behøver heller ikke å vare "evig" over flere timer.
- At "hjelpemidler for besøkende" som Min historie, fotoalbum, postkort osv - kan gjøre det lettere å snakke med Jørgen for de som besøker ham.
- At vi som foreldre skal slippe å ha dårlig samvittighet "fordi vi ikke var hos Jørgen i dag".
- At Jørgen får post – brev og kort i postkassen sin.
- At Jørgen ikke bare blir en beboer og hans leilighet bare blir en plass.
- At Jørgen ikke blir "glemt".

Jørgens mamma, Ragna Langlo, formidlet denne drømmen på et ansvarsgruppemøte i forbindelse med forberedelsene til at sønnen skulle flytte hjemmefra. Tanker om løsrivelsesprosessen fra Jørgen har hun skrevet om i artikkelen. Foto er tatt privat av Ragna eller Gunnar Langlo.

å ”gjøre andre ting” - samtidig som jeg var usikker på om Jørgen ville få den hjelpen han hadde behov for.

Å gi fra seg omsorgsansvaret er ensbetydende med at nye personer skal lære seg å oppfatte og tolke kroppsspråket og de signalene som vi har brukt 20 år på å lære – å komme frem til. Det betyr å lære seg alle små detaljer som vi hadde fått gode rutiner på.

I denne forberedelsesfasen var det godt å snakke med andre foreldre som hadde gjennomgått det samme, hadde hatt de samme tankene og følt den samme usikkerheten og tvilen omkring løsrivelsen/utflyttingen. Et råd jeg fikk var å starte med å samle ting til Jørgens leilighet – si til familie og venner at Jørgen ønsket seg utstyr til jul og fødselsdager. Dette var en god ”forberedelse” for meg – det ble mer konkret enn alle de tankene som svirret rundt i hodet mitt.

Stikkord i denne første fasen for oss var:

- være ærlig overfor seg selv - mentale forberedelser
- snakke sammen
- planlegging praktisk-konkret
- kontakt med andre foreldre

Samarbeidet med hjelpeapparatet

Da det ble aktuelt med flytting, spurte vi oss selv: ”Hvem og hvordan kan noen overta alle de rollene og oppgavene vi har hatt?” ”Hvordan skal vi kunne stole på at noen tar ansvar?” ”Vil Jørgen få det bra?”

Systemet har lett for å tenke ”grupper” – sette fokus på ressurser, timer, planer og annet administrativt arbeid. De ”glemmer” på en måte at den enkelte og vedkommendes behov er i sentrum. Jørgen har behov for så og så mange timer hjelp – så og så mange kvadratmeter etc.

Men hva med Jørgens behov som et menneske, en ungdom som skal flytte for seg selv? Hva må gjøres for at han skal trives? Hvem må samarbeide?

Hvilke arenaer må på ”banen”? Har alle samme oppfatning av begrepet ”sosialt nettverk”? Hvordan skape sosiale møtepunkt?

Ansvarsgruppemøtene

Ansvarsgruppemøtene var viktige for oss. Der kunne vi komme frem med våre tanker og spørsmål. Jeg kunne da ta kontakt med ”vår” person i systemet, legge frem mine ønsker og samtidig være ærlig på uenigheten mellom pappa`n og meg når det gjaldt utflytting. Vi ble begge innkalt til møte der pappa fikk stille alle de spørsmålene han lurte på og diskutere Jørgen sitt behov for tjenester. Det var viktig for pappa at han følte seg trygg og sikker

på at behovene ble ivaretatt på en kvalitetsmessig god måte. Jørgen måtte være i sentrum, ikke vakter og turnus.

Noe som jeg satte umåtelig stor pris på, var at vi fikk tid til å gi all vår informasjon om Jørgen til de som skulle ha ansvar for sønnen vår i hans nye bolig – og de lyttet. Det skulle bare mangle – men vi har ikke alltid opplevd det.

Byggeprosessen

Så kom tiden da huset med de fem leilighetene skulle bygges. Vi fikk være med på hele prosessen. Komme med innsigelser til tegningen, velge leilighet – farger på vegger og gulvbelegg. Vi var stadig på befaring i bygge-

prosessen. Det var tøft å se leiligheten nesten ferdig. Da kom tankene tilbake – og klumpen i halsen ble stor. Det ble liksom alvor. Alle ønskene og tankene ble med ett så konkrete. Vi gledet oss – samtidig som vi gruet oss veldig.

Innflytting

Vi ble opptatt av innredning, noe Jørgen ikke kunne hjelpe til med. Hans søsken var da til stor hjelp med å innrede en ungdomsleilighet – ikke en ”mamma leilighet”.

I starten hadde ikke systemet tilstrekkelig personer. Løsningen ble at Jørgen skulle være hjemme en uke, så en uke i leiligheten. Jeg trodde dette ville være en ideell løsning i starten. Men slik ble det ikke. Jeg var mentalt forberedt (endelig) på at han skulle flytte – så kom han hjem igjen! Samtidig som jeg var glad for at han var hjemme hos oss – så ønsket jeg at han var i leiligheten sin. Han var jo flyttet – jeg skulle jo ha fri og heller gå på besøk til ham. Også denne gangen opplevde jeg at det var godt å være ærlig i forhold til egne tanker.

Ble drømmen min oppfylt?

Svaret er både - og. Jørgen blir ivaretatt og hans behov er i sentrum. Han koser

seg i leiligheten sin, viser dette tydelig ved gester og lyder og foretrekker faktisk ”sin lille hule” fremfor fellesrommet.

Han får post, ikke så mye besøk av ”stikk innom karakter” utenom familien. Han har en gul, syngende kanarifugl og masse bilder og postkort som leder til samtaler. Venner er flinke til å sende kort fra reiser og ferier. Vi har ikke dårlig samvittighet om vi ikke besøker ham hver uke.

Gjensidig informasjon og åpenhet mellom tjenesteyterne og oss er en selvfølge, Det samme gjelder respekt. Det er faste møtepunkt hvor vi som pårørende kan ta opp spørsmål uten av vi føler at det blir oppfattet som negativ kritikk.

Konklusjon?

Selv om løsrivelsen var en tøff prosess – så er resultatet positivt for alle.

Så et råd til slutt – for å gjenta: Snakk med andre som er i samme situasjon. Det var til utrolig hjelp og støtte for oss som foreldre til verdens skjønneste gutt.

Stikkord som forteller oss at Jørgen har

det bra er:

- forutsigbarhet
- kontinuitet
- medvirkning
- fleksibilitet

At Jørgen settes i sentrum - at hans livskvalitet er i fokus.

AV: RAGNA LANGLO

Aktiv ferie for utviklingshemmede

Røde Kors driver fire aktivitetssentre i Norge som alle tilbyr spennende og varierte ferieopphold for barn og voksne med spesielle behov. Aktivitetstilbudene byr på utfordringer og moro i trygge omgivelser.

Go-kart kjøring, aking, fiskeing, tubekjøring etter speedbåt, seiling, kanopadling, snøscooterkjøring, vannskikjøring, hundekjøring og turer med hest og vogn, sykkel, ski og båt er på aktivitetsmenyen - avhengig av årstid og hvilket senter du besøker.

Felles for alle sentrene er erfarne og dyktige aktivitetsledere. De hjelper deg til å finne aktiviteter du vil trives med og som er tilpasset ditt funksjonsnivå. Og kanskje får de deg til å gjøre ting du ikke trodde var mulig...

Ferieoppholdet varer gjerne ei uke, men weekendopphold er også mulig. Besøk nettstedene til de fire Røde Kors Sentrene for mer informasjon eller ta kontakt med sentrene for å få hjelp og forslag til et opphold.

Eidene

Helgerødv. 100, N-3145 TJØME
Tlf. 33 30 32 32
post@eidene.no
www.eidene.no

Merket

N-2923 TISLEIDALEN
Tlf. 61 36 40 05
booking@merket.no
www.merket.no

Haraldvangen

N-2090 HURDAL
Tlf. 63 98 81 00
booking@haraldvangen.no
www.haraldvangen.no

Haraldvigen

Randøyane, N-4639 KRISTIANSAND
Tlf. 38 10 30 80
haraldvigen@redcross.no
www.haraldvigen.no

Inkludering i spesialpedagogikk og skole

Monica Dalen har utgitt sin "klassiker" i revidert utgave. Boka er en gjenganger på pensumlister på landets utdanningsinstitusjoner for pedagogikk. For alle med interesse for inkludering i skolen er boka en god innføring i emnet. Sentralt står spesialpedagogisk tenkning om inkludering og den skolehistoriske utviklingen i Norge for inkludering av elever med funksjonshemming.

Monica Dalen er professor på Institutt for Spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Hun har gjennom mange år arbeidet med spesialpedagogikk og inkludering både nasjonalt og internasjonalt. Hun er kjent for sitt arbeid om utenlandsadopterte.

"Så langt det er mulig og faglig forsvarlig..." kom for første gang ut i 1977, og dette er fjerde utgave.

Sentralt står spesialpedagogisk tenkning om inkludering og den skolehistoriske utviklingen i Norge for inkludering av elever med funksjonshemming. Bokas kapitler er revidert og tilført ny kunnskap. Nytt i boka er siste kapittel om inkludering i et internasjonalt perspektiv.

Bokas styrke er oversikten den gir over inkluderingsideologi, spesialpedagogiske begreper, sentrale dokumenter og lover og utviklingen i praksisfeltet til norsk skole. Praksisen får minst plass og flere dimensjoner som har avgjørende betydningen for en inkluderende skolehverdag drøftes ikke.

Dalen gir dommen over arbeidet for en inkluderende skole på side 75:

"Selv om skolen har åpnet dørene sine for flere elever med spesielle behov, har ikke dens indre praksis endret seg i vesentlig grad. Undervisningen er i

liten grad tilpasset og differensiert, og det sosiale samspeillet mellom elevene er lite påaktet."

Begrepsutvikling

Boka gir kortfattet og grei introduksjon til sentrale begreper om inkludering. Det er gode framstillinger av ambivalens i begreper og dilemma i utvikling og bruk av begreper. Eksempler på det er begreper som spesialundervisning og tilpasset opplæring og spenningsforholdet mellom dem. For spesialundervisningen viser Dalen hvordan oppfatningen av og innholdet i begrepet har endret seg fram til i dag. Hun peker på at økt vekt på tilpasset opplæring for alle elever kan føre til usynliggjøring av elever med funksjonshemming sitt spesielle opplæringsbehov.

Dalen ser videre på segregering, integrering og inkludering som ulike veier til et godt opplæringstilbud. Hun oppsummerer med å peke på et spesialpedagogisk dilemma. Det er en konflikt mellom to tilsynelatende motsatte ideer. På den ene siden differensiering og på den andre inkludering.

Skolehistorisk

I boka får vi en kortfattet framstilling av utviklingen av det spesialpedagogiske feltet i skolen. Det viser hvordan inkluderingen vokser fram. Dalen har periodisert utviklingen i syv faser. Grunnleggingsfasen av spesialpedagogikken var fram mot 1950. På 50-tallet dominerte segregeringsideologien. Integreringsideologien vokser fram på 60-tallet. 70-tallet er tiåret denne ideologien blir befestet. Integreringen blir praktisert på 80-tallet. På 90-tallet vokser inkluderingsideologien fram.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Monica Dalen
"Så langt det er mulig og faglig forsvarlig..."
Inkludering av elever med spesielle behov i grunnskolen
Gyldendal Akademisk Forlag
ISBN-13: 978-82-05-35299-5

Opplæringsloven kommer i 1998 med prinsippet om tilpasset opplæring for alle elever, men med forbeholdet som har gitt tittelen til Dalens bok. År 2000 og utover har Dalen gitt navnet kvalitetsfasen der individualiseringsideologien styrkes.

Dalen ser i dagens situasjon en stor utfordring i å opprettholde inkludering som målsetning. Hun peker på tendensen til segregert opplæringstilbud.

Erkjennelser

I et eget kapittel gjennomgår Dalen sentrale forskningsresultater og de ulike forskningstradisjoner vi har hatt. Ved hjelp av et sett påstander drøfter hun forskningsresultatene. Hun kommer fram til følgende erkjennelser for det videre arbeidet med inkludering.

- Inkludering krever mer innsats rettet mot pedagogisk og sosialt samspill

- Differensiering krever mer innsats rettet mot metode- og materiellutvikling, læreplanarbeid, lærersamarbeid og faglig veiledning
- Familie og livsløpsperspektivet må vies mer oppmerksomhet
- Utviklingen av den inkluderende skolen må angripes fra flere perspektiver

Selvbilde og inkludering er viet et kapittel der Dalen ser på teorier om selvbilde hos personer med funksjonshemming. Hun gir en god oversikt over ulike spesialpedagogiske prinsipper for bedring av selvbildet.

Nytt kapittel

Bokas siste kapittel er nytt og inneholder en sammenfatning av det internasjonale arbeidet for inkludering. Den oppsummerer utviklingen

og hvilke program som er aktuelle for videre arbeid. Sentralt er Education for All startet med blant annet FN og Verdensbanken som initiativtakere i 1990. UNESCO har siden hatt en viktig rolle i å følge opp handlingsprogrammet. De har gitt ut verdifulle rapporter de siste årene om situasjonen internasjonalt.

Salamanca-erklæringen fra 1994 presiserer at alle barn har rett på opplæring, og det med et inkluderende siktemål. Det var et paradigmeskifte det fortsatt må fokuseres på.

Et eget satsningsområde for personer med funksjonshemmede og opplæring har siden blitt opprettet for å beholde et viktig initiativ.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Tannlege
Torstein Tryti
 TANNREGULERING
 Bankv. 10B
 1383 Asker
 Tlf. 66 98 86 40

Ortopediteknikk A/S
*Vi har alt innen
 ortopediske
 hjelpemidler*
 Ryensvingen 6
 0680 Oslo
 Tlf. 23 03 56 00
www.ortopediteknikk.no

Stordal
kommune
70 27 91 00

Løten
kommune
 Barn, ungdom og
 familietjenesten
 Stasjonsv. 12, 2340 Løten
 Tlf. 62 59 30 00

Stians Pipeservice

- Skorsteiner
 - vedlikehold
 - rehabilitering
- Peis • Ovner
 -Salg og montering

Tillit + Trygghet
 908 60 667

STJØRDAL
KOMMUNE
 Kjøpmannsgt. 9
 7500 Stjørdal
Tlf. 74 83 35 00
 Fax. 74 83 35 09
www.stjordal.no

SNEKKER
Engebreetsen

 Tlf. 907 85 110
 Gråspurvvn. 16, 3482 Tofte
 * SNEKRING
 * FORSKALING
 * STØPING
 Eneboliger - Hytter -
 Industri
Tlf./Fax: 32 79 05 13
 E-mail: engebr@start.no
www.snekkereengebreetsen.no

**Trenger du
 hjelp med
 vanskelige
 trær?**

nett [service.as](http://www.nettservice.as)
 2740 Roa, tlf. 61 32 37 00
 Vidar, tlf. 99 55 93 10
www.nettservice.as - <http://www.nettservice.as>

Anne Marit Birkeland Hope til minne 1991 – 2006

30.mars 2006 vaia flagget på halv stang hos Anne Marit sine næraste og ved Hyen skule. Vi var sønderknuste. Anne Marit hadde vore beundringsverdige tapper og hadde kome seg over mange kneikar. Vi visste lenge, og det låg og gnog bak i oss, at ho hadde ein trua helsesituasjon. Men ho hadde greidd å kjempe seg tilbake til livet før. Så vi håpte veldig sterkt å få behalde henne også etter siste helikopter- og ambulansealarm: Men Anne Marit skulle ikkje få kome ruslande opp til skulen som før.

Songen «Alltid freidig når du går» kjem for alltid til å minne oss om henne. Det skapte fin kontakt å syngje den saman med ho. Og strofa «Kjemp for alt hva du har kjær», har fått ennå djupare meining for oss. Anne Marit måtte vere med på og våga så mykje som vi andre har vorte sparte for.

Heilt frå Anne Marit var eit halvt år har ho gått i barnehagen. Seinare følgde skuletida, heilt til ho no siste året nesten hadde fullført konfirmantundervisninga. Ho laut trene ekstra for å nå dei ulike trinna i utviklinga. Og p.g.a. mange avbrot grunna sjukdom, vart det stadig noko ho måtte take igjen. Men ho skuffa aldri. Ein måtte berre beundre kor ho utvikla seg og tileigna seg kunnskap. Ho vart trøyt og kjempa på tunge dagar. Men ho hadde eit stort pågangsmot og seiersglede over nye ting ho fekk til. Ho gledde seg veldig over fine bøker, puslespel, musikk og film. Og ho var ein meister i å uttrykkje seg med teiknspråk når noko var vanskeleg å få sagt med ord. Ho helste mange av oss strålende, også med teikn, når vi treftest. Ho viste så

tydeleg at ho sette pris på fellesskapet med medelevar og vener, både på skulen, ved ulike fritidstiltak og ved besøk i heimane. Smil, glede, humor, småtøysing og erkeblikk låg stadig på lur. Elevane vart sterkt knytte til Anne Marit. Dei følte eit ansvar for at ho hadde det bra. Omsorga var stor i alle situasjonar.

Saman med Anne Marit følte ein seg verdsett. Livet vart rikare ilag med ho. Sorga og saknet er stort no. Men størst er takksemnda for det ho gav. Ho skapte ein fin stemning rundt seg. Ho kalte fram dei mjukaste og varmaste kjenslene hos dei ho var ilag med. Både born, tøffe, sterke ungdomar og vaksne som elles hadde nok med sitt, fekk lyst til å vere gode og gje ei hjelpande hand. Vesle Anne Marit lærte oss også mykje om å vere annleis, men så udiskutabelt verdifull. Vi vart minte om å bruke alle våre positive mulighetar og verdsetje dei gode stundene; ikkje vere misnøgd på grunn av bagatellar. Ho viste oss at vi store og sterke kan vere mykje meir pysete enn ei lita jente som tappert stod på vidare uansett smerte og hindringar. Alle desse gode minna vil vi take vare på.

15 år fekk ho her på jord. Tankane våre er hos dykk i den næraste familien. De gjorde liver hennar så mykje, mykje rikare og betre enn nokon

annan kunne klare. Det er umogleg å forestille seg påkjeninga i å leve med livstruande situasjonar dag og natt så lenge, i konstant angst for dei næraste og aller kjæraste. Vi har stor respekt for dykkar einestående liv med Anne Marit. I dødsannonsa var det så vakkert skreve at ho hadde fått plass i englekoret.

Vi sambygdingane hennar fekk sjå ho for siste gong då ho tok del på konfirmantane si temagudsteneste. Der tende ho lys for kvar bøn som vart bedt, og bad Fadervår og song Måne og sol med teiknspråk saman med medkonfirmantane. Ein vakrare avskil kunne ho ikkje gje oss. Vi fekk eit bilete å gøyme i minnet.

Blomster visnar og smuldrar hen, men Anne Marit vil vi alltid hugse som heile bygdas lille venn. Vi lyser fred over Anne Marit sitt minne.

Vi som fekk lære deg å kjenne

Akershus	Aktør AS Kristian Walbysv.13, 2212 Kongsvinger Tlf: 62 88 66 60 Fax: 62 88 66 61	Oppland	Oppland
Sigma Regnskap AS Løken Senter, Pb. 63, 1960 Løken Tlf: 63 85 11 33 Fax: 63 85 04 68	BG Tre AS Solvinv. 223 , 2335 Stange Tlf. 62 58 58 00 Fax. 62 58 32 03	Oppland Bygg Consult A/S Strandgt 13 C 2815 Gjøvik Tlf. 61 13 91 00	 Nammo NORDIC AMMUNITION COMPANY
Gjerdrum Almenning Tlf: 63 99 04 37 2022 Gjerdrum	Sikkeland's Regnskapskontor Elvarheimgt.10, 2408 Elverum Tlf: 62 41 08 60 Fax: 62 41 03 68	Gjøvik Mekaniske Verksted AS Sivesindv. 12 , 2834 Hunndalen Tlf. 61 17 15 33	
Høland Betong og Pukkverk A/S Tlf. 63 85 65 27 - 1960 Løken	Ester Hektoen A/S Barne - dame - herre 2500 Tynset - Tlf. 62 48 01 76	Lesja Vaskeri 2665 Lesje - Tlf. 61 24 34 69	Energi og Miljø Consult AS Strandgt.13C 2815 Gjøvik Tlf: 61 13 90 70
Nannestad Arbeids og Aktivitetssenter Tlf: 63 93 08 95 Bakhusvegen 2030 Nannestad	Hydro Texaco Vallset Trafikksenter 2330 Vallset - Tlf. 62 58 70 60	Åndheim Kulde Storgt.23, 2670 OTTA Tlf: 61 23 59 00	Energisenteret Hunderfossen Familiepark post@eis.no www.eis.no Tlf. 61 27 49 40
Buskerud	Brødr. Skolbekken Malerforretning A/S 2120 Sagstua - Tlf. 952 77 949	Toten Bygg og Anlegg AS 2850 Lena Tlf: 61 16 86 00 Fax: 61 16 86 10	
Hokksund Båt og Camping Laksefiske, bespisning m.m Besøk oss, Velkommen!	Møre og Romsdal	Corinor AS 2846 BØVERBRU Tlf: 61 19 70 70	Steffered Rehabiliteringssenter 2846 Bøverbru Tlf: 611 99 100
Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	Ekornes Møbler Bankv. 14, 6200 Stranda Tlf. 70 25 52 00	Kristiansen Mat Tlf: 61 17 22 61 Føllingstadsv.33 C, 2819 Gjøvik	Oslo
Bjørn Skinnas AS Forskaling - Armering - Betong Nedbergkollvn.30,3050Mjøndalen Tlf. 32 87 71 94	Dale Bruk A/S 6440 Elnesvågen Tlf: 71 26 63 00	Maskinentreprenør Knut Amundsen 2937 Begna, Tlf: 61 34 82 51/911 92 480	
Hurum Produkter ønsker NFU lykke til www.hupro.no	Rauma Mek. Verksted Tegleverksv.8, 6300 Åndalsnes Tlf: 71 22 13 89 Fax: 71 22 60 03	Jevnaker Omsorgs- og Rehabiliteringssenter Ole B. Bergsvei 1, 3520 Jevnaker Tlf. 61 31 59 00	CityMaid Flyttevask og faste oppdrag Tlf. 40 00 63 30 Fax. 22 72 99 89 Få tilbud på www.citymaid.no
VA-RA Regnskapsservice 3340 Åmot	Bergem Auto 6629 Torjulsvågen *Støtter NFU*	Sogn og Fjordane	
Terje Tandberg Transport Geithus Støtter NFU	Radio Televisjon AS Euronics 6100 Volda Tlf: 70 07 73 33	Lerum Fabrikker AS 6851 Sogndal Tlf. 57 62 80 00 Fax. 57 62 81 01	PHILIPS Philips Norge AS Sandstuveien 70 , 0680 Oslo Tlf. 22 74 80 00 Fax. 22 74 80 10 www.philips.no
Midt Nett Buskerud Nedmarken - 3370 Vikersund Tlf. 32 78 32 78	Nord-Trøndelag	Sør-Trøndelag	
Tuva Turisthytte Besøk oss i år også Ustetind, Geilo	Midt-Norge Regnskap AS Kjøpmannsg. 22, 7500 Stjørdal Tlf. 74 80 50 82	BeWi Produkter AS Hamarvik- 7263 Hamarvik Tlf:72 44 88 88 Fax: 72 44 88 99	Rogaland
Ingunnas Regnskapsservice 3300 Hokksund Tlf: 32 75 41 70 *Støtter NFU*	Byggmakker Levanger Trekanten, 7600 Levanger Tlf. 74 05 60 28 Avd.Gråmyra Tlf. 74 01 91 60 Avd. Verdal Tlf: 74 07 50 10	B&B Entreprenør Industriv.32,7340 Oppdal Tlf:72 42 40 30	
Ingeniør Gravdahl AS Loesdalen 308 3300 Hokksund	Midtre Namdal Vekst Akslavn.5, 7820 Spillum Tlf: 74 21 66 10	Sør-Trøndelag -følger alltid med Tlf: 72 48 75 00	AETAT SANDNES Gravarsv.30-32 4306 Sandnes Tlf: 51 68 19 00
Jostein Eilertsen Snekkerservice Kongsberg <mob>. 900 83 577	Jægtvolden Fjordhotel 7670 Inderøy Tlf: 74 12 47 00	Orkdal Energi AS 7320 Fannrem Tlf: 72 46 63 60	
Modum Markiseservice *Markiser *Persienner *Snor og dukskifte	Steinkjer-Avisa AS Skippergata 11C, 7713 Steinkjer Tlf: 74 10 01 30	Frøya Havbruksservice AS 7263 Hamarvik Tlf: 72 44 61 41	Sola Kommune Rådhuset Tlf: 51 65 33 00
Hedmark	Bakeriservice Midt-Norge A/S Sjøgt.33C, 7600 Levanger Tlf: 74 08 55 60	Østfold	
IVAR BAARDSETH Mobilkran-Liftutleie Furuheim,2390 Moelv Tlf: 62 36 68 05 Mob: 951 36 665	Bruk våre annonsører!	Normaxim A/S Pb.51, 1620 Gressvik Tlf: 69 32 71 44 Fax: 69 32 64 62	Aker Kværner Egersund AS i offshoreindustriens elitedivisjon 4370 Egersund - Tlf. 51 46 90 00

<i>Akershus</i>	<i>Buskerud</i>	INTERSPORT <i>nye</i> SPORTEN Kongssenteret 2212 Kongsvinger Tlf: 62 81 59 18 Fax: 62 81 92 70	Haugesund Sparebank Avd. Bømlo 5443 Bømlo Tlf. 53 42 60 70 - Fax. 53 42 60 71
DnB NOR Vektortorget, 2000 Lillestrøm Tlf: 03000	MYHRE BRØDRENE BRØNNBORING Autorisert entreprenør Brønnboring Pb. 1106, Flattum, 3501 Hønefoss Tlf. 32 11 44 80 Fax 32 11 44 81	Stange Energi ...har du høy strømregning ? -spør oss om pris ... !!! Tlf.62 58 51 00 Fax.62 58 51 49 www.stangeenergi.no	Esso Kleppestø Servicesenter Birger Haugland AS 5300 Kleppestø - Tlf. 56 14 02 95
Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50	AUTOHJØRNET AS FORD PRØV OSS FOR TILBUD OG SERVICE Hokksund Tlf: 32 75 15 66	Maskiner for ethvert oppdrag SENDERUD AS Arnsteins veg 2, 2407 Elverum Tlf. 62 41 14 33 Faks. 62 41 56 30	ALGAARD A-S Ekraevgen 27, 5261 Indre Arna Tlf. 55 39 31 00
Øvre Romerike Industriservice A/S Montering og pakking 2072 Dal-E-post: ori@ori.no Tlf. 63 95 94 60 Fax. 63 95 94 69	Vinn Industri Drammen AS støtter NFU-lokalt www.vinn-drammen.no Tlf: 32 21 08 60	STAB SUECIA AS Torggt. 44-Pb. 66 - 2301 Hamar Tlf. 62 55 03 90 Fax. 62 55 03 99	<i>Møre og Romsdal</i>
interoptik Jessheim Jessheim Storsenter Tlf: 63 92 77 50	Tømrmester/Entreprenør Nils K. Berg a.s Tlf:32782130 www.nkberg.no	KAR H.A. Rasmussen as Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10	Neset kommune 6460 Eidsvåg i Romsdal Tlf. 71 23 11 00 Fax. 71 23 11 01 www.neset.kommune.no
Svindland • Leidland Myhrer & Co AS STATS.AUT. REVISORER Nittedalsgt. 20, 2000 Lillestrøm Tlf. 63 89 77 00 Fax. 63 89 77 77	Eiker Husbygg entreprenør, tømmer og murer John Richard Øen 916 38 810 Erik Brekka 906 87 311	Kvinneuniversitetet 2340 Løten Tlf. 62 54 74 60 Fax. 62 54 74 61 www.kvu.hm.no	ISS Tverrvn 32A, 6020 Ålesund Tlf: 70 17 91 00 Fax: 70 17 91 01 Støtter NFU Ålesund
Wøiens Regnskapskontor AS Pb 47, 1371 Asker Tlf: 66 76 50 50	REMA1000 Rema 1000 Vikersund Tlf: 32 78 99 11 Fax: 32 78 99 10	Mølla KjøpeSenter 2380 Brummundal Åpent: 09.00-20.00 Vi støtter NFU lokalt	Stranda Kommune 6200 Stranda Tlf: 70 26 80 00 - Fax: 70 26 80 01
Mail Graph AS 1482 Nittedal Tlf. 67 06 77 60 Fax. 67 07 27 99	Eiker Bladet Grunnlagt 1991 Kommer ut hver onsdag i Øvre og Nedre Eiker Tlf. 32 87 20 23 - Fax. 32 87 20 24	Brødr. Stenskjær A/S 2120 Sagstua Tlf. 91 74 22 45 90 61 54 29/90 61 54 30/90 87 82 01	Nordea Ålesund Tlf: 70 11 26 00
Nannestad Almenningene 2032 Maura Tlf: 63 93 06 00 www.nannestad-almeningene.no	Jan Petter Rokkestad Bergu.4, 3490 Klokkarstua Tlf:32 79 80 35/ 95 72 65 98 Transport + Snø-rydding	STOVER AS Gammelbruv. 15, 2406 Elverum Tlf. 62 41 90 00 Fax 62 41 90 10	JETS www.jets.no Vakuumtolettsystemer. Se vår Web side
Telemark	Hedmark	Hordaland	Nord-Trøndelag
isola www.isola.no	KB elektro a.s Sørbygdav. 30, 2335 Stange Tlf. 62 57 28 58 Fax. 62 57 30 32	ATS VANNKRAFT - REN ENERGI 5770 Tyssedal. Tlf. 53 65 30 00 - Fax. 53 65 30 01	Trønder-fluisa - levende engasjert. www.t-a.no
BANDAK Tlf. 35 94 66 00	Helgoya Tre Profilert listverk til meget rimelige priser www.treportalen.no Tlf: 32 35 33 57 Mob: 95 12 10 83 Fax: 62 35 54 52	Espevær Gjensidige Assuranseforening 5444 Espevær. Tlf. 53 42 42 39	Olav Holdal Lastebiltransport 2917 Skrautvål Tlf./Fax: 61 36 37 31 Mob. 99 22 57 62

WS **Wolstad**
Sandforretning as
 Tlf. 32 78 48 48 / 32 78 48 46
 Fax 32 83 47 96
Leverandør av sand og singel

Velkommen til
EIKERBUSSEN
TURBILER
Tlf. 90 90 10 52
Besøk oss på: www.eikerbussen.no

ASFALTERING
 Asfaltering av
 Gårdsplasser • Innkjøringer mm
Tlf. 41 51 99 70
BJØRN HALVORSEN ASFALTERING
Oppretting & Asfaltering
 3650 Tinn Austbygd

BYGG OG TØMMERMESTER
Hans Petter
Krane
Tlf. 970 98 482

 Falkev. 19, 3475 Sætre

 NORD-TRØNDELAG
ELEKTRISITETSVERK
 Hovedkontor. 7736 Steinkjer
Sentralbord: 74 15 02 00
 Telefax: 74 15 04 00
www.nte.no

Jan`s Elektro
 Autorisert elinstallatør, Netto medlem
Stillerudveien 14, 30 39 Drammen
Mobil: 920 42 138
 Ingen jobb er for liten. Ta kontakt for en hyggelig prat.

www.janselektro.no

Trenger du tekstiler med spesialdesign/farger?
 Løsning på en utsmykning/dekorasjonsoppgave?
 Konsulentbistand til akkurat ditt prosjekt?
IA TORGERSEN TEKSTILKUNSTNER
OG DESIGNER
 Showroom, Ordrekontor
 Ingstad, 2340 Løten
 Tlf. 62 59 14 22 - Fax. 62 59 23 16

KRISTIAN BRECKE
LANDBRUKSSERVICE
 Steinbruveien
 3340 Åmot
 Tlf. 32 78 59 45
 Mob. 415 08 560

Melby Auto
 Et Mekonombil Verksted
 Melby Gård, 2013 Skjetten
Tlf. 63 84 50 69
 Fax. 63 84 15 80
www.melbyauto.no

Rolls-Royce
Marine AS
 6270 Brattvåg.
 Haram Kommune
Vi støtter dere lokalt

As Follo Truckutleie
 Postboks 573, 1401 Ski
 Salg og utleie av:
 Søppelcontainere, lagercontainere
 Regnbuens gjenvinningsanlegg på Langhus
 Mottak av: Papp, papir, glass, trevirke, og jern
Tlf. 64 86 31 03-Fax. 64 86 32 95

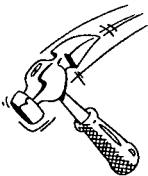
 SparebankenVest
-satser på Vestlandet
Det er her i distriktet det skjer!
 Kontakt oss heile døgnet på
 Telefon 815 22 002
 Telefaks 55 21 73 50
 Internett: <http://www.spv.no>
 E-post: sparebanken.vest@spv.no

Ditt bilskadesenter!
 Enkelt å finne, lett tilgjengelig og stor kapasitet!
Bertel O. Steen Bilskade AS
 Østre Aker vei, Oslo, Telefon 22 70 72 00

Lie & Nordli as

TØMRERBEDRIFT

**Oppsetting av hus og hytter
Tilbygg - Garasjer - Rehabilitering
Bad- og kjøkkeninnredninger**

2050 Jessheim

Mob.: 482 18 838

E-mail: mormord@online.no

**Aust-Agder fylkeskommune støtter arbeidet til
Norsk Forbund for utviklingshemmede**

Aust-Agder Fylkeskommune
Serviceboks 606, 4809 Arendal
Tlf: 37 01 73 00
postmottak@aa-f.kommune.no
www.aa-f.kommune.no

ASFALTERING

Finsrud Asphalt A.s

Tlf. 32 87 09 38

Mob. 907 70 660

Faks 32 87 17 69

www.asfalt.no

Myrveien 3 - 3057 Solbergelva

**ROAR & TROND
BYGG A/s**

Nybygg - Tilbygg - Rehabilitering
Roar & Trond Velstadbråten

Roar:
Strandveien 17
3330 Skotselv
Tlf. 32 75 61 61
Mob. 90 83 09 66

Trond:
Kringstadmoen 10
3350 Prestfoss
Tlf. 32 71 07 48
Mob. 41 51 22 04

VOLMAX

Industriv. 11, 3610 Kongsberg

Tlf. 32 77 24 00

Fax. 32 77 24 01

www.volmax.no

**Vest-Telemark
Næringsutvikling AS**

*Etablerkontor - Prosjektledelse -
Bedriftsutvikling -
Knoppskyting/lokalisering*

www.vest-telemark.no

Tlf. 35 06 84 00

Fax. 35 06 84 01

Granlivegen 1 A (Veksthuset)
3850 Kviteseid

TJENESTER FOR FUNKSJONSHEMMEDE

I forbindelse med ny administrativ organisering i Stange kommune f.o.m. 2003, ble virksomheten Tjenester for funksjonshemmede etablert. Virksomheten skal yte tjenester til utviklingshemmede som er leietaker i 52 omsorgsboliger samlokalisert i 12 bofellesskap. Videre gir virksomheten tjenester til utviklingshemmede i egen bolig eller som er leietagere i kommunens øvrige boligmasse.

Virksomheten skal i samarbeide med andre aktuelle virksomheter kartlegge behov, planlegge og gi nødvendig kommunalt tjenestetilbud til utviklingshemmede spesielt og funksjonshemmede generelt.

Vår kontoradresse er Vika, Åkershagan, 2312 Ottestad, telefon 62 58 56 00.

BYGGMESTERENE

Steinhaus & Kleven

*Nybygg-Tilbygg
Rehabilitering-Vedlikehold*

Tlf. 35 01 41 31

Mob. 901 65 989 - 971 91 185

Faks 35 09 40 41

Heddalsv. 11 - 3674 Notodden

Elrom Installasjon AS

En elektriker som setter kvalitet og kompetanse i høysete.

Avdeling Dal: tlf. nr. 63 92 20 50

Avdeling Eidsvoll: tlf. nr. 63 92 20 40

**Elrom
elfag Installasjon AS**

Tlf. 63 94 89 00 • www.elrom.no

ELFAG - NÅR DU TRENGER ELEKTRIKER

TOYOTA
KVALITET HELE VEIEN

Toyota Drammen AS
32 23 46 00

Toyota Slemmestad
31 29 77 70

**murerfirma
RUDI KASTRUP**

Jeg arbeider med:

Mur • Peiser • Flis

Fax.: 64 80 15 23

Mob.: 90 95 40 59

E-mail: rudi.kastrup@rkl.no

Elgråkket 3D
2014 Blystadlia

**Aetat
Telemark**

Pb. 1012, 3905 Porsgrunn

Tlf. 35 57 33 00

Fax. 35 57 33 41

www.aetat.no

Jobb til mennesker

- mennesker til jobben

**1. Juli 2006 slåes Aetat og Trygdeetaten
sammen, se i media for mer informasjon**

**Vegårdshei
Sparebank**
4985 Vegårdshei
Tlf: 37 17 00 60

Lett å legge - lett i vekt...
TAKTORV
PATENT
Et norsk kvalitetsprodukt fra
**NITTEDAL
TORVINDUSTRI A.S**
www.nittedal-torvindustri.no
Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

**Volda
Industri A/S**
Furene
6100 Volda
Tlf. 70 07 48 50
Besøk oss: www.voldaindustri.no

Eiker vekst AS
Ryghgata 6, 3050 Mjøndalen
Tlf. 32 23 68 80
www.eikerasvo.no
 *Handle med hodet
og hjertet!*

Nexans Norway AS
- din varmekabel leverandør
www.nexans.no

Lunolett
FRA ØYTEX

Praktiske klær for barn og voksne med funksjonshemming.

Tåler kulde, vind og nedbør!

ØYTEX AS, 6917 BATALDEN
Telefon 57 74 55 20
Telefaks 57 74 54 77
post@oytex.no www.oytex.no

**Arctic Omega-3
SELOLJE**

**MED: EPA
DHA, DPA**

FLYTENDE   **KAPSLER**

Den ideelle Omega-3 kilden!

Dokumenetert effekt:

- For ømme og stive ledd*
- Lett blodtrykk- og kolesterolsenkende
- Ved mild psoriasis og tørr hud
- Positivt for nervesystemet
- Nyttig for diabetikere
- Rent naturprodukt

www.selolje.no

*studier ved Haukeland Sykehus

 Markedets reneste selolje. Godkjent av Mattilsynet.

JFM

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

JFM Sunile AS
Svarsending 7899
0097 Oslo

JA TAKK, jeg vil gjerne ha tilsendt Arctic Omega-3 Selolje
Direkte i postkassen • Ikke oppkrav • Engangsbestilling/Ikke abonnement

Flytende	Kapsler
Send meg ___stk. flasker 100ml å kun kr. 99,- + porto/eksp. kr. 22,-	Send meg ___stk. bokser à 120 kapsler pr/stk kr. 130,- + porto/eksp. kr. 22,-
Send meg ___stk. 6-pk.flasker 100ml. å kun kr. 509,- + porto/eksp. kr. 39,-	Send meg ___stk. 3-pk.bokser å kun kr. 316,- + porto/eksp. kr. 39,-

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____

Sted: _____

 Postboks 109 - 5202 Os
Tlf. 56 30 10 00 - Fax. 56 30 10 18
post@selolje.no

En 6-åring på gymnaset?

ENHETSSKOLEN. - Hvem vil sende en 6-åring på gymnaset? spør mor til Christina retorisk. Ingen. Men hun opplever at det er tilfellet i den norske enhetsskolen.

Innlegg i Aftenposten 19.3

Hvem har ansvaret? Da Christina var seks år og skulle begynne på sin lokale skole i Os, lå hun ifølge ekspertene på 1 1/2-årsstadiet mentalt. Nå er Christina 10 år, går i femte klasse på den samme skolen, men er fortsatt på 1 1/2-årsstadiet.

Har hun ikke lært noe på skolen da, siden det mentale nivået er det samme? Hvem har ansvaret? Eksperter, lærere, rektor, foreldre eller politikere? Eller er det bare det at Christina ikke passer inn på den norske enhetsskolen, med dens form og målsettinger?

Passer ikke inn

Nå skrev jeg det. Christina passer ikke inn på den norske enhetsskolen, med dens form og mål. Jeg kan gjerne si det på vegne av alle de pedagoger, rektorer, foreldre og andre som ikke tør si det offentlig, av frykt for å få Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) på nakken. NFU har gjort en flott innsats i å synliggjøre psykisk utviklingshemmede, men nå bør dette toneangivende forbundet sette på bremsene.

Jeg som skriver dette er onkel til Christina. I løpet av ni år har jeg samlet materiale til dokumentarfilmen "Jenta fra Oz", fra Christina var ett til hun nå er ti år. Jeg har sett hvordan foreldrenes kamp for å gjøre Christina så normal som mulig til skolestart, til

slutt tok knekken på ekteskapet. Historien er ikke enestående.

Da jeg begynte å filme på skolen, kom jeg i snakk med en lærer som sa off the record: "Jeg skjønner ikke hva Christina gjør her." En smule overrasket fikk jeg sagt: "Jeg har nå lyst til å se selv." Og etter som jeg så hva hun for eksempel har av timer sammen med klassen og hvor mye hun er på egen hånd, kunne hun like gjerne hatt hjemmekontor.

Mestrer ikke

Jeg bebreider ikke klassestyrer eller rektor, for de har virkelig prøvd å inkludere Christina i klassen. Men klassestyrere og rektorer kan dessverre ikke trylle. Og pensumet blir vanskeligere hvert år. I dette klasserommet passer ikke Christina, og hun vil ikke være der. Hun skjønner altfor godt at hun ikke mestrer det de andre kan.

Christina ønsker ikke å bli en taper. Men etter åtte års trening sliter hun fortsatt med å uttale navnet sitt. Heldigvis trener hun i enerom, slik at hun ikke forstyrrer dem som skal bli leger, lærere og ingeniører. Hun er derimot blitt god til å nynne melodier, og er med når medelevene har sangstund. Men også her begynner sanger og språk å bli vel avansert.

Hva jeg vil oppnå med å si at Christina ikke passer inn på den norske enhetsskolen? Forandring. Jeg vil ta til motmæle mot NFUs mål: "Vårt mål er én skole for alle. På papiret er dette også offisiell norsk politikk. Men i virkeligheten har flere kommuner fortsatt egne skoler for barn med behov for spesialpedagogisk hjelp. I deler av

landet opprettes det flere slike såkalte "forsterkede skoler". Derfor yter vi press overfor myndighetene for å snu denne utviklingen. Vi krever én skole for alle - også i praksis" (fra NFUs nettside).

Visjonsvelde

NFU ergrer seg altså over at Christinas mor har brukt krefter på å overtale politikere i Os til å bygge et spesialpedagogisk senter for at Christina og andre skal kunne lære seg mestring i et tilpasset miljø. Med "fag" som spise- og sansetrening, og musikkterapi. Som onkel blir jeg oppgitt over at NFUs store visjoner blir viktigere enn å ta hensyn til enkeltindividene. Men det finnes maktpersoner som ikke lar seg blende av NFUs visjonsvelde.

I Bergen har Tveiterås skole overlevd HVPU-reformen. Når jeg hører en far si: "Vi takker Gud for at Tveiterås finnes", regner jeg med at det ikke har med religion å gjøre, men med humanisme. Oppvekstbyråd i Bergen Hans Carl Tveit (v), er klar på at Tveiterås skal bestå. Leder for oppvekstkomitéen, Oddny Miljeteig (sv), likeså. Hvorfor kan ikke også NFU være raus og la humanismen komme de svakeste av de utviklingshemmede til gode?

Vil dere virkelig at Christina og hennes likesinnede skal bli enda større tapere i vårt normaliserte samfunn?

PÅL WINSENTS

Det er ikkje Christine som skal passe inn på skulen, det er skulen som skal tilpasse seg Christine.

Hele tilsvaret frå NFU – i ukutta versjon

Pål Winsents frå Oslo tar i eit debattinnlegg i Aftenposten 19.03 til motmøle mot Norsk Forbund for Utviklingshemma (NFU) si målsetting om ein skule for alle.

La det vere klinkande klart: NFU vil halde fram kampen FOR ein skule for alle og MOT forsterka tiltak som spesialgrupper og spesialklasser.

Det blir grunnleggjande feil å stille spørsmålet om kvifor ei jente ved namn Christine ikkje passar inn. Det er nemleg ikkje Christine som skal passe inn i den norske skulen: Det er den norske skulen som skal passe for Christine. Definisjonen på ”inkludering”, litt i motsetnad til ”integrering”, er nemleg at det er systemet som skal tilpasse seg eleven. Her har ikkje den norske skulen kome særleg langt på systemnivå og NFU skal på ein stor skulepolitisk konferanse på Gardermoen 28. og 29. mars nettopp stille spørsmål til alle lekkane i ansvarskjeda på kva foreldre, skule, kommune, PPT, fylkesmann, StatPed, Utdanningsdirektoratet og sjølvaste kunnskapsministeren har gjort for å oppfylle sitt ansvarsområde.

NFU stiller ofte spørsmålet: Kva er det som skjer i den norske skulen når inkluderinga fungerer tilfredsstillande i barnehagen og dei første skuleåra, blir dårlegare og dårlegare opp gjennom grunnskulen for så å gå over til ekskludering i den vidaregåande skulen. Svara er mange, men det er viktig å holde fast ved at alle kan lære. Fokus må ikkje vere på den enkelte sitt intellektuelle nivå, fokus må vere på kva det er viktig og riktig for den enkelte å lære.

Undersøkinga til forskar Borgunn Ytterhus og professor Jan Tøssebro ved NTNU i Trondheim ”En skole for alle?”, støttar etter vår meining under vårt syn. Den viser at det ikkje er forskjell på kompetansen til lærarar som jobbar på spesialskuler og spesialiningar og lærere som jobber i vanlig klasse på ein vanlig skule. Undersøkinga viser også at barn som er inkludert i vanleg klasse på nærskolen har meir kontakt med jamaldrande både i og utanfor skulen, de blir oftare bedt i fødselsdagsselskap til klassekameratar og dei deltar oftare i fritidsaktivitetar for barn flest.

NFU er den første til å kjempe for at kompetansen overfor elevar som har lærevanskar må aukast! Men ein må ikkje forsterke myter om at situasjonen er så mykje betre i spesialgrupper og spesialklasser! NFU meiner såleis at heile det norske skulesystemet skal leggjast slik til rette at vi får ei reell tilpassa opplæring på alle steg i opplæringsløpet. Dette vil setje krav til både økonomi, kompetanse, organisering og innhald i tilboda. Det er langt fleire enn elevar med lærevanskar som vil profitere på ei slik satsing!

NFU har vore sterk pådrivar for å få til kvalitetssikringssystem for elevar med lærevanskar, og i desse dagar er det første utkastet til såkalla ”Indikator-system” presentert for funksjonshemma sine organisasjonar. Ei av målsettingane med dette systemet er å leggje grunnlaget for at elevar med lærevanskar skal få det same ”kunnskapsløftet” som resten av elevane og at spesialpedagogane skal få tilgang på tilpassa løft i kompetansen sin på linje med dei andre lærarane.

Det å etablere ein inkluderande skule er eit klart mål i norsk skulepolitikk.

Norge har forplikta seg til dette gjennom Salamanca-erkøringa og Dakar – deklarasjonen internasjonalt, og har frå L-97 og fram til og med St.meld 30 (2003 – 2004) hatt dette som grunnleggjande målsetting. Dette er viktig å ha i botnen for å vise at NFU sin skulepolitikk er i full harmoni med det Stortinget har vedtatt.

På mange måtar deler også NFU dei bekymringane som kjem fram i Winsents debattinnlegg og vi trur at foreldre til ei kvar til vil gjere det beste for borna sine.

Men å hengje bjella på NFU er i beste fall mangel på kunnskap om NFU si skulepolitiske grunnhaldning. I verste faller det ein freistnad på å motarbeide idéen om ein inkluderande skule og eit inkluderande samfunn. Då er ein ille ute!

HELENE HOLAND
FORBUNDSLEIAR I NFU

STEINAR SANDNES
LEIAR AV OPPLÆRINGSPOLITISK
UTVAL I NFU

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Penn 8,- kr

Krus 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

Gratis klistremerker

NFU formidler
salg av fot,
omkring 150 kr i tillegg

Annet

Hefte: En individuell og inkludert hjemmetjeneste 110,- kr

NFUs jubileumshefte 30 år 30,- kr

Samfunn for alle temautgave 1 / 2003: Eget hjem 70,- kr

Samfunn for alle temautgave 6 /

2001 Livssituasjonen – 10 år etter reformen 70,- kr

Helt topp (video til leie) 90,- kr

Soler i keramikk – serie på tre av Herleik Kristiansen 30,- kr

Kursmaterieell

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Aktiv i egen organisasjon

NFU's prinsippprogram

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Frakt kommer i tillegg

Bestill i dag

Bestilling _____

_____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Adressaten betaler for sending i Norge
Distribuert av Posten Norge

Norsk forbund
for utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

Om å snu opp ned og ut inn

”Kor mange timar kan Per vere inne i klassen?” spurte rektor.

”Å, det er då ikkje så mange”, svarte læraren, ”han lagar lydar som forstyrar dei andre elevane. I tillegg vil han ikkje forstå alt som eg prøver å lære gruppa”.

”Hm”, sa rektor, ”då plasserer vi han i spesialgruppa. Har du snakke med foreldra til Per om dette?”

”Nei, ikkje endå”, sa læraren, ”men dei skal eg nok greie å snakke rundt! ”Fint!”, sa rektor, ”akkurat som sist”.

Det handlar ALDRI om kor mange timar Per skal vere INNE i gruppa! **Per skal vere i gruppa nesten heile tida.** Så seier den individuelle opplæringsplanen hans at nokre få gongar i veka må han ut av gruppa for å trene spesielt. Det kan til dømes vere ein del uttaltetrening som ville ha forstyrra gruppa for mykje.

I ei anna gruppe sit Kari. Ho har store lærevanskar og mange ulike handikap.

”Kvifor går ikkje Kari i spesialgruppa?” spør rektor. ”Nei, vi får det ikkje til”, seier læraren. ”Mor hennar er så vrang og vanskeleg og ho påstår at Kari lærer aller best når ho får vere i gruppa saman med dei andre”.

”Vart det ikkje klaga til fylkesmannen på dette i fjor?” spurte rektor. ”Jau”, svarte læraren, ”men skulen vår tapte”.

”Hm”, sa rektor. ”då gir vi henne mindre timar”.

Det er stykt av meg å henge ut rektor! Men rektor er den viktigaste personen dersom vi skal greie å få til ein inkluderande skule. Greier han å formidle tanken om kva goder ein inkluderande skule gir alle elevane, slepp ein å oppleve slike episoder som er skildra ovafor.

Då slepp ein kanskje også utsegner som denne frå ein lærar: ”Eleven passar ikkje inn i det individuelt tilrettelagte tilbodet”.

Nokre av dei som har makt i skulen må ha tatt på seg frakken ut inn, kanskje utan å sjå det! Vi må seie til rektorane og til leiarane i oppvekstutvala:

”Årsak, men eg trur de i farta har tatt frakken feil på”.

For det står då vitterleg i lova at organiseringa i skulen til vanleg ikkje skal skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilknytning. Då må vi nytte gruppestrukturen positivt til fordel for inkludering av alle elevar og ikkje leite med lys og lykter etter særordningar som ekskluderer. Når elevar med store lærevanskar får opplæring i spesialgrupper, må det vere klart at dette er segregering etter fagleg nivå og såleis i strid med lova. Ser PPT det? Veit fylkesmannen om det og likevel godkjenner det? Fungerer Utdanningsdirektoratet sin tilsynsfunksjon?

Det må vere eit soleklart utgangspunkt at alle elevar i skulen skal vere ein del av ei gruppe, få utvikle dei sosiale spelereglane som gruppa finn fram til og å vere ein del av det sosiale samspelet.

Skulen er ei kvalifisering for samfunnet og ei utvikling av individuelle evner for å møte og påvirke miljøet rundt seg.

Greier ein ikkje å få til dette i skulen, skal vi då tru at inkludering skjer av seg sjølv seinare i livet?

STEINAR SANDNES
- LEIAR I OPPLÆRINGSPOLITISK
UTVAL I NFU -

Skoledebatt i media:

19.03 Aftenposten: Pål Winsents artikkel om mislykket integrering

24.03 Aftenposten: Helene Holand og Steinar Sandnes gjør rede for NFU sitt syn.

26.03 Aftenposten: Omtale av Christina og integrering.

27.03 Aftenposten: Intervju med fagforbund og politikere.

28.03 Aftenposten: Omtale og intervju med Djupedal.

03.04 Aftenposten: En mor som ser begrensninger i mulighetene for integrering.

04.04 Aftenposten: Professor Kjell Skogen hevder at Christina er offer for integreringsfundamentalister.

05.04 Utdanning: Udugelige lærere - eller? Reinert Harbo argumenterer mot integrering i skolen.

07.04 Utdanning: Vi er for særlige tiltak! Forbundsleder Helene Holand presiserer NFU sitt syn på integrering i sitt svar til Reinert Harbo.

07.04 Utdanning: Nei til tvangsintegrering. Anders Anundsen, Fremskrittspartiet, presiserer partiets syn.

10.04 Aftenposten: Kai Zahl argumenterer for de segregerte tilbudene.

18.04 Aftenposten: Alle barn lærer! Helene Holand presiserer NFU sitt syn.

18.04 Aftenposten: Tidemand Andersen og Sydnes argumenterer for integrering.

19.04 Aftenposten: Ekskludering skaper tapere. Lars Ødegård presenterer synet til Norges Handikap forbund.

23.04 Aftenposten: Alle barn kan lære enda bedre. Kjell Skogen skriver generelt om tilrettelegging for individuelt tilpasset opplæring.

25.04 Dagbladet: En skole for noen, skriver Kristian Bogen.

23.04 Aftenposten: Alle barn kan lære enda bedre. Kjell Skogen skriver generelt om tilrettelegging for individuelt tilpasset opplæring.

Kontakt oss!

Landsstyret

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50/91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Gunn Strand Hutchinson
91 33 82 99
gunn.strand.hutchinson@hibo.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@c2i.net

Hilde T. Skumsrud

61 17 23 55
hilde-ts@frisurf.no

Alf Anvedsen

52 71 21 27
alf.anvedsen@bluezone.no

Tor Eikeland

90 11 80 75
tor.eikeland@nav-interim.no

Kari Melby

33 77 95 65
kar-melb@online.no

Nasjonalt

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417
Postgiro: 0814.30.50085
NFUs gavefond: 8200.06.35673

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

Sporveisgaten 10, Egt. 4
0354 OSLO
22 69 54 10
info@nfu-oslo.no

NFU Akershus Fylkeslag

Postboks 33
1914 YTRE ENEBAKK
90 83 93 80/64 92 62 53
tbh@bluezone.no

NFU Østfold Fylkeslag

Vinjesvei 16 A
1605 FREDRIKSTAD
69 31 98 63
nfu-ostfold@fredrikstad.online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Eva Olsen Høisveen
Ringsakervegen 38
2380 BRUMUNDDAL
62 34 09 14/48 19 39 60
eo-ho@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Sølvi Jacobsen
Åslendevegen 328
2825 GJØVIK
61 13 31 59 / 90 18 03 63
solvixn@online.no

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Mette Karlsrud
Kreftingsgt. 8 A
3513 HØNEFOSS
61 31 98 20 / 93 41 23 31
mette.karlsrud@ansatt.opplandvgs.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 04 05 95/92 02 89 38
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
marittei@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Solveig Lohne Ørum
Solheimsvn. 11
4817 HIS
37 01 13 05/92 85 48 55
sl-orum@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan Harald Lilledrange
Meiseveien 4

4400 FLEKKEFJORD
38 32 38 69/90 77 26 68
janharald@rt.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Boks 13
5838 BERGEN
56 14 31 58/99 23 00 78
nfhordaland@online.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66/47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 9140
6023 ÅLESUND
70 15 10 30 / 92 08 31 04
nfumr@adsl.no

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Steinar Nyland
Tjurruppynten 20
7227 GIMSE
72 87 12 66/93 09 28 54
s.nyland@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 27 34 67 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48/91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Solveig Nylund
Tranøybotn
9304 VANGSVIK
77 85 32 72/90 10 12 25
leder@nfu-troms.org

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66/41 20 67 65
inge-ons@online.no

På Nord-Norges Åndssvakehjem foregikk det en omfattende kunst og formingsaktivitet. En ildsjel, Sigvor Riksheim, underviste elevene i "fri forming" og resultatene forbløffet mange.

Et resultat av hennes arbeid ble Trastad Galleri. Galleriet ble åpnet i år 2000 av H. K. H. Prinsesse Märtha Louise og daværende leder av Norske Billedkunstnere, Oddvar

Løkse. Utstillingen er enestående i både nasjonal og internasjonal sammenheng. Utstillingen består av to elementer. "Trastadkunsten" som er verdens største samling av kunst laget av utviklingshemmede, består av ca 26.500 arbeider. Arbeidene spenner fra det primitive og barnslige til arbeider av høy kunstnerisk kvalitet. Samlingen er spesielt velegnet for å vise elevenes kunstneriske og teknisk utvikling og rommer blant annet

arbeider av Herleik Kristiansen og Torstein Nilsen, som er de to eneste utviklingshemmede som til nå har fått kunstnerstatus i Norge. Nasjonalgalleriet har kjøpt inn tre trykk av Herleik Kristiansens tidligere arbeider.

Utstillingen i Trastad Galleri inneholder også en nasjonal del med nyere arbeider laget av psykisk utviklingshemmede, samt en liten internasjonal del.

